

2012

VOJENSKÁ OSVETA

Spoločenskovedné semináre
1. časť

Koaličné a napoleonské vojny 1792 - 1815

Napoleonské vojny boli vojny medzi Francúzskom a ďalšími európskymi štátmi v období cisárstva Napoleona I. Boli dôsledkom expanzívnej politiky Francúzska a jeho rivality s hospodársky silnejším Spojeným kráľovstvom. Ich cieľom bola snaha Napoleona udržať veľmocenské postavenie Francúzska a usporiadať Európu podľa jeho predstáv. Hlavnými nepriateľmi Francúzska boli Anglicko, Rakúsko a Rusko. Práve v Rakúsku a Rusku sa odohrávali najväčšie boje. Za najväčšie udalosti možno považovať bitku pri Slavkove (1805) a vpád Napoleona do Ruska (1812).

Vojenská OSVETA

Spoločenskovedné semináre

2012
1. časť

Vydavateľ:

Personálny úrad
Liptovský Mikuláš
Oddelenie metodiky výchovy a kultúry
Demänová 393
031 01 Liptovský Mikuláš

Redakčná úprava:

Ing. Iveta ČATLOCHOVÁ
tel.: 0960 428166
e-mail: iveta.catlochova@mil.sk

Ing. Zdenko ZAŤKO

tel.: 0960 428163
e-mail: zdenko.zatko@mil.sk

Grafická úprava:

Ing. Zdenko ZAŤKO
tel.: 0960 428163
e-mail: zdenko.zatko@mil.sk

2. strana obálky:

Koaličné a napoleonské vojny
1792 - 1815
Pripravil: Ing. Zdenko ZAŤKO

3. strana obálky:

Vojenská symbolika
Pripravil: Ing. Zdenko ZAŤKO

Tlač:

5. kartoreprodukčná základňa
Nemšová

Rok vydania: 2012

Vydanie: prvé

Náklad: 300 ks

Nepredajné

© Personálny úrad Liptovský Mikuláš,
Štáb pre podporu operácií,
Generálny štáb Ozbrojených síl SR,
2012

ISBN 978-80-970322-7-2

Obsah:

- 1. Vojenská symbolika. Použitie vojenských symbolov od minulosti po súčasnosť**
Dr. Imrich PURDEK 3
- 2. Sociálno-patologické javy v prostredí Ozbrojených síl Slovenskej republiky**
por. Mgr. Oľga KOHÁRYOVÁ 44
- 3. Služba profesionálneho vojaka a jej vplyv na rozvodovosť profesionálnych vojakov**
por. Mgr. Oľga KOHÁRYOVÁ 69
- 4. Muži a ženy v Ozbrojených silách Slovenskej republiky**
PhDr. Mária MARTINSKÁ, PhD. 82
- 5. Koaličné a napoleonské vojny a ich dôsledky**
Doc. PhDr. Vladimír SEGEŠ, PhD. 98

Publikácia je určená pre vnútornú potrebu Ozbrojených síl Slovenskej republiky na zabezpečenie spoločenskovedných seminárov profesionálnych vojakov a vybraných skupín zamestnancov Ozbrojených síl SR.

Príspevky vyjadrujú názory autorov a nemusia byť totožné so stanoviskom vydavateľa a redakcie.

Texty článkov prešli jazykovou úpravou.

Bezplatné rozširovanie do útvarov a zariadení ozbrojených síl zabezpečuje vydavateľ.

POZNÁMKY

ÚVODNÉ SLOVO

Ing. František **MATYÁŠ**, PhD.

Spoločenskovedný seminár je v tomto výcvikovom roku organizovaný v mesiacoch január – jún a september – december v rozsahu 4 hodín mesačne.

Mesiace januára a februára sú už tradične k dispozícii veliteľom útvarov. V mesiacoch marec až jún je problematika zameraná na oblasť tradícií, hrdosti na príslušnosť k OS SR, prevencii proti nežiadúcim javom a histórii vojenstva. Jednotlivé oblasti sú dostatočne obsiahle a poskytujú širokú škálu možností výchovného pôsobenia. V mesiacoch september až december je problematika zameraná na oblasť vojenskej histórie súvisiacej s Ozbromými silami SR. Významná je aj oblasť výchovy k disciplíne cestou pochopenia právnej problematiky priestupkov a trestných činov. Za aktuálne považujeme, v týchto hektických rokoch činnosti OS SR, venovať pozornosť aj manažmentu stresu a relaxačným technikám podporujúcim psychickú pripravenosť profesionálnych vojakov na riešenie každodenných úloh.

Na záver chceme zdôrazniť, že Personálny úrad Liptovský Mikuláš cestou Oddelenia metodiky výchovy a kultúry bude aj naďalej pripravovať didaktické náplne a pomôcky na podporu jednotlivých tém. Tieto sú k dispozícii na stránke www.personal.mil.sk a www.osveta.mil.sk.

Tabuľka 1: Tematika spoločenskovedných seminárov v roku 2012

Mesiac	Tematika SVS v roku 2012	Počet hodín	Informačné zdroje
Január	Tematika určená a zabezpečená vojenským útvarom.	4	stanoví VÚ
Február	Tematika určená a zabezpečená vojenským útvarom.	4	stanoví VÚ
Marec	Vojenská symbolika. Použitie vojenských symbolov od minulosti po súčasnosť.	4	Vojenská osveta 1/2012
Apríl	Sociálno-patologické javy v prostredí Ozbromých síl Slovenskej republiky.	4	Vojenská osveta 1/2012
Máj	Služba v profesionálnej armáde a jej vplyv na rozvodovosť profesionálnych vojakov. Muži a ženy v Ozbromých silách Slovenskej republiky.	4	Vojenská osveta 1/2012
Jún	Koaličné a napoleonské vojny a ich dôsledky.	4	Vojenská osveta 1/2012
September	Disciplinárne priestupky, priestupky a trestné činy.	4	Vojenská osveta 2/2012
Október	Vývoj ČSA po druhej svetovej vojne, vznik a vývoj Armády Slovenskej republiky.	4	Vojenská osveta 2/2012
November	Stresmanažment, relaxačné a aktivačné techniky.	4	Vojenská osveta 2/2012
December	Slovenské jednotky nasadené na výstavbu opevnení v Taliansku v priebehu 2. svetovej vojny a protifašistický odboj v Taliansku.	4	Vojenská osveta 2/2012

VOJENSKÁ SYMBOLIKA. POUŽITIE VOJENSKÝCH SYMBOLOV OD MINULOSTI PO SÚČASNOSŤ

Dr. Imrich **PURDEK**

ÚVOD

Ľudskú spoločnosť, od jej zrodu až po dnešnú dobu, sprevádzajú najrôznejšie symboly. Pritom nie vždy (a väčšinou skôr nie) ide o symboly v ich grafickej podobe. Ich zmyslom a účelom bolo od seba navzájom odlíšiť jednotlivé spoločenské celky – rody, kmene a postupne aj vyššie pospolitosti, národy a štáty. Osobitné a veľmi významné postavenie v tomto smere má vojenská symbolika. Osobitné preto, lebo pôvodná historická funkcia symboliky spočíva v jej čisto vojenskej účelovosti.

Hierarchia a zásluhy späté s vojenskou čťou a úctou, ktoré predstavuje vojenská symbolika, súvisia s vykonávaním vojenského povolania. Postavenie, úlohy a právomoci vojakov v hierarchii armádneho organizmu sú práve v ozbrojených silách vyjadrené navonok jednotlivými druhmi vojenskej symboliky.

1 SYMBOL A ZVLÁŠTNOSTI VOJENSKÝCH SYMBOLOV

Doc. František Škvrnda, jeden zo spoluautorov publikácie *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*, vo svojej časti „Význam, miesto a poslanie symbolov v spoločnosti“ konštatuje, že „všeobecne v teoretickej rovine sú **symboly** definované vo viacerých vedných disciplínach. Jedná sa o určité symboly – znaky, ktoré sú zámerne vytvárané nejakým sociálnym subjektom, čím vyjadrujú určitý pohľad, vzťah, význam a sú historicky podmienené, keď slúžia na špecifické odovzdávanie generáčnych odkazov a na rozvíjanie kolektívneho vedomia“.¹

František Škvrnda ďalej hovorí, že používanie symbolov má aj procedurálny rozmer, ktorý súvisí nielen s ich zmenami v historickom vývoji, ale je spojený predovšetkým s rôznymi prvkami a stránkami ich pôsobenia a uplatňovania. Zároveň potvrdzuje, že podoby a spôsoby ovplyvňovania citov a myšlienok jednotlivcov a skupín v určitom prostredí sa charakterizujú ako symbolika. Súčasne pokračuje, že v procese mnohostranného a diferencovaného rozvoja symboliky, ktorá pôsobila v spoločnosti, vznikla aj vojenská symbolika.

2 VOJENSKÁ SYMBOLIKA AKO OSOBITÁ A ZVLÁŠTNA ČASŤ SYMBOLIKY

V máloktorej oblasti spoločenského života majú symboly a symbolika taký význam ako v armáde.² Vojenské symboly predstavujú osobitú a zvláštnu časť symboliky, ktorá má vlastné zásady a pravidlá, ktoré sa pri ich tvorbe a využívaní uplatňujú.

1) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006.

2) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia 2006, s. 16.

POZNÁMKY

Problematike vojenských symbolov a symboliky a ich využívaní sa v súčasnosti venuje určitá pozornosť, aj napriek tomu si však zaslúži, aby sa tejto oblasti venovala zvýšená pozornosť a bola v spoločnosti viac prezentovaná a akceptovaná.

Neoddeliteľnou súčasťou tvorby a využívania vojenských symbolov a symboliky patrí poznanie a analýza ich vývoja – história. To znamená, že vojenská symbolika sa svojim formálnym a obsahovým rámcom v každom historickom období využívala a využíva pri vytváraní vzťahu vojakov, ako aj verejnosti k armáde.

Na základe uvedeného poznania a analýzy historického vývoja a hodnotenia vojenská symbolika má aj svoju špecifickú kontinuitu, v ktorej sa nachádzajú aj protichodné prvky, ktoré boli dané najmä politickými dôvodmi. Zároveň tu však nachádzame v nej aj fenomény opačného charakteru, napr. vojenská symbolika prezentujúca silu národa, štátu, ktorý bol porobený.³ Ďalšia vojenská symbolika, ako vojenské zástavy, rovnošaty (uniformy), označenia vojenských hodností, ceremóniály a pod. mali svoj vlastný vývoj, ktorý nemôžeme stotožniť s celkovým spoločenským a najmä politickým vývojom, ale nachádzame tu celý rad formálnych, vonkajších odlišností, resp. zvláštností, ako aj prvky sociálneho a morálneho charakteru.⁴

Tak ako už bolo v úvode uvedené, osobitné a veľmi významné postavenie v tomto smere má symbolika, ktorá sa postupne v rámci historického vývoja dotvárala. Opakujúce sa zaužívané postupy, prvky a pravidlá sa stávali určitými zásadami, ktoré našli na určitom stupni spoločenského vývoja svoje nezastupiteľné miesto. Takýmto spôsobom sa začínali tvoriť určité pravidlá pre ich uplatňovanie v spoločnosti, až nadobudli rámec právnej normy. Tieto právne normy, ktoré stanovujú všeobecné pravidlá pre tvorbu napr. štátnej symboliky, od ktorej sa odvíja aj vojenská symbolika, pozostávajú najmä so symbolov, ktoré na lepšie pochopenie rozdelíme na:

1. Hlavnú vojenskú symboliku, do ktorej začleňujeme:

- vojenské vyznamenania (rady, medaily, kríže a odznaky),⁵

3) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava :Magnet Press Slovakia, 2006, s. 23.

4) Tvorba vojenskej symboliky musí mať svoju odbornú stránku, a to si vyžaduje rešpektovanie a uplatňovanie základných zásad a pravidiel heraldiky, faleristiky a vexilológie. To znamená, že napr. znaky Ozbrojených síl Slovenskej republiky by mali všeobecne vychádzať z vojenskej symboliky Slovenskej republiky, ktorej kontinuita je predovšetkým s česko-slovenskou vojenskou symbolikou, ktorá bola vo väčšine ohľadoch prepracovaná, veľmi výrazná a vyjadrovala predovšetkým pokrokové a moderné momenty.

5) Vyznamenania vo faleristickom ponímaní (tzn. nositeľné a neprenosné druhy vyznamenaní, ktoré patria do sféry záujmu pomocnej historickej vedy faleristiky) sa rozdeľujú na dve základné skupiny – na **rady** a na **dekorácie**.

Rady – spoločensko-politicky najprestížnejšie a umelecko-remeselne najhodnotnejšie vyznamenania. Pre svoju vysokú morálnu hodnotu zvyčajne patria do kategórie štátnych vyznamenaní.

Dekorácie – porovnaním s radmi, spoločensky menej hodnotné vyznamenania, ktoré nie sú súčasťou štruktúry radov, ale predstavujú samotné vyznamenania. Týmto odborným termínom je jediným výrazom pomenovaná celá veľká skupina vyznamenaní.

Dekorácie – podľa charakteru – pamätné a záslužné, podľa tvaru – medaily, kríže a odznaky.

- vojenské (bojové) zástavy,⁶
- znaky.⁷

2. Ostatnú vojenskú symboliku, do ktorej začleňujeme:

- vojenské rovnošaty (uniformy),
- vojenské hodnosti,
- odznaky.⁸

3 POUŽITIE VOJENSKÝCH SYMBOLOV OD MINULOSTI PO SÚČASNOSŤ

Prvá zmienka o vojenských symboloch pochádza od starogréckeho historika Herodota, ktorý v súvislosti s bojovníkmi z maloázijskej Kárie uvádza, že títo ako prví nosili na prilbách chocholy a na štítoch heslá.

Predovšetkým výrazná bola symbolika, ktorú zaviedli v rímskom vojsku najmä koncom 2. storočia pred n. l. Toto jej zavedenie súviselo najmä so zmenami legionárskej taktiky a uskutočnenou reorganizáciou, s ktorou bolo spojené vytvorenie tzv. **manipuly**. Týmto bol každej légii pridelený zvláštny odznak, strieborný orol na žrdi, akási obdoba novodobých vojenských zástav.⁹

6) **Zástavy** – ide všeobecne o zástavy, ktoré patria do sféry záujmu pomocnej vedy historickej vexilológie, so zameraním na vojenské zástavy vojenských útvarov, vojenských zväzkov, vojenských škôl, poprípade iných vojenských telies alebo zariadení, ktorým boli zástavy udeľované, zapožičiavané a pod. Môžeme k tejto skupine priradiť aj štandardy (od roku 1996 štandardu ministra obrany SR a od roku 2010 štandardu náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky).

7) Znak z pohľadu heraldiky, pomocnej vednej disciplíny, ktorá skúma a hodnotí znaky (erby) ako historické pramene, umenie ich tvoriť podľa heraldických zásad. Znak ako symbol, ktorý predstavuje farebné znamenie na štíte vytvorené podľa heraldických pravidiel, určené na identifikáciu jeho nositeľa, teda vojenského útvaru (rezortu ministerstva obrany, Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky, ako aj ostatných vojenských útvarov a zariadení ozbrojených síl a iné).

8) Odznaky, ktoré nepatria do skupiny vyznamenaní. Ide o malé kovové, viditeľne nositeľné symboly, ktoré nemajú charakter vyznamenaní a bývajú zriadené pre viditeľné označenie príslušnosti k istému celku, verejnú prezentáciu dosiahnutého vzdelania, postavenia a pod. Ide o odznaky absolventov škôl, kurzov, služobné, členské, stavovské a pod. (Odznaky ako rozlišovacie znaky druhov vojsk a služieb; odznaky ako jednotlivé časti hodnostného označenia; odznaky špecialistov Ozbrojených síl SR letectva a protivzdušnej obrany - pilotov, letovodov - lietajúcich, letovodov - nelietajúcich, technikov letectva, technikov protivzdušnej obrany, padákových odborníkov letectva, výsadkárov; odznaky vycvičenosti Ozbrojených síl SR a pod.

9) Manipul, ktorý mal asi 120 – 150 legionárov, bola jednotka príliš malá, aby mohla byť použitá k vážnejším samostatným akciám. Preto boli spojené vždy 3 manipuly dohromady, t. j. v kohortu, ktorá mala približne 600 mužov, ktorá tak predstavovala už akúsi taktickú jednotku. Celá légia bola ďalej rozdelená na 10 kohort. Aby bola zachovaná kontinuita nových légii po tejto reforme s légiou staršou, bolo nutné zdôrazniť légii aspoň ako jednotku správnu. Preto bol každej légii pridelený zvláštny odznak, strieborný orol na žrdi, akási obdoba novodobých vojenských zástav. „Orol“ sa od tej doby stal spojivom celej légie a nemohlo byť pre vojsko väčšej hanby, než prísť o tieto posvätné zástavy. Keď sa napr. v roku 20 pred n. l. podarilo Augustovi dosiahnuť vrátenia odznakov légii stratených vo vojnách proti Pathom r. 53, 40 a 36, bol tento úspech, hoci bol dosiahnutý diplomatickou cestou a nie bojom, oslavovaný ako najväčšie vojnové víťazstvo.

POZNÁMKY

Slovenské vojenské symboly začali vznikať vtedy, keď sa začali vytvárať ozbrojené slovenské vojenské jednotky. Z historických archívnych dokumentov, resp. análov je možné určiť, že prvé známky tejto symboliky pozorujeme už v 9. a 10. storočí.¹⁰

Obdobie formovania moderných štátov bolo sprevádzané budovaním vojenských jednotiek, následne armád a spoločne s tým aj vytváranie novej vojenskej symboliky odpovedajúcej danej dobe. V období trvania habsburskej monarchie Slováci, ktorí slúžili v radoch jej armády, nemali svoje osobitné národné označenia a tým menej uniformu odlišnú od uniforiem vojakov iných národností. Významným obdobím, v ktorom sa začína používať osobitná vojenská symbolika Slovákov, sú meruôsme roky slovenských dobrovoľníkov počas revolúcie v rokoch 1848 – 1849.

O oblasti udeľovania vyznamenaní; v stredovekej spoločnosti boli uprednostňované udeľovania titulov a úradov, ktoré boli spojené s finančnými dôchodkami. V tomto smere výnimkou bolo Rusko. V priebehu 15. a 16. storočia v cárskom Rusku dostávali podobné vyznamenania všetci účastníci vojenských výprav a neskôr túto úlohu prevzali zlaté mince, ktoré sa stali bezprostrednými predchodcami ruských vojenských vyznamenaní 18. storočia.

Panovníci Habsburskej monarchie ako jednu z foriem vyznamenania veľmi dlhú dobu využívali existenciu pôvodne burgundského *radu Zlatého rúna*, ale v priebehu 18. storočia sa existencia tohto rádu, určeného pre príslušníkov najvyššej aristokracie, ukázala ako nedostatočná pre potreby odmeňovania zásluh vo väčšom rozsahu.

V roku 1757 bol zriadený *Vojenský Rad Márie Terézie* a najvyššie uhorské vyznamenanie - *Rad Svätého Štefana* z roku 1764 bol prioritne určený pre ocenenie občianskych zásluh. Osobami, ktorým mohol byť udelený, boli aj vojenské osoby. Vyznamenania sa za občianske, rovnako ako za vojenské zásluhy, prepožičiavali aj v prípade *Radu Leopolda* z roku 1808, *Radu Železnej koruny* z roku 1816 a *Radu Františka Jozefa* z roku 1849.¹¹

V habsburskej monarchii zároveň bolo zriadených množstvo štátnych vyznamenaní. Boli to vyznamenania vo forme medailí a krížov, z ktorých celý rad bol udeľovaný za vojenské zásluhy.

Symbol dvojramenného kríža v grafickom čierno-bielom vyhotovení sa objavil už v roku 1848 na dokumentoch a pečatiach Slovenskej národnej rady, ktorá bola hlavnou organizátorkou revolučných výprav slovenských dobrovoľníkov v rokoch 1848 – 1849.

10) CSÉFALVAY, F. a kol.: *Vojenské dejiny Slovenska - V. zväzok (1939-1945)*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008, s. 76.

11) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006, s. 81-82.

Obrázok 1a : Dôstojník a vojak slovenského dobrovoľníckeho zboru v roku 1849

V tomto období meruôsmych rokoch začali slovenskí dobrovoľníci po prvýkrát používať taktiež zástavy v slovenských národných farbách. Zástavy obsahovali vyšíte heslá „BRATSTVO A SVORNOSŤ“, „SLÁVA KRÁLOVI A SLOBODE“, „SLÁVA ŠETKÍM SLOVÁKOM“. Taktiež na dobových vyobrazeniach sa objavujú aj osobitné odevy dobrovoľníkov a ich veliteľov, ktoré pripomínali vojenskú uniformu (rovnošatu).¹²

Obrázok 1b a 1c: Vojenské zástavy, pod ktorými bojovali slovenskí dobrovoľníci v rokoch 1848-1849

Československé légie sa utvárali ako armáda štátu, ktorý ešte len vznikal. Existoval len v srdciach bojovníkov, ktorí sa hlásili do légie z krajaňských spolkov a hlavne zo zajateckých táborov. Légie vznikli a pôsobili v Rusku, Taliansku, vo Francúzsku a Srbsku. Po vzniku 1. svetovej vojny, keď sa v Rusku sformovali Česko-slovenské dobrovoľnícke zbory, sa ukázalo veľmi potrebné vytvorenie vlastného vyznamenania.

Do tej doby boli vojaci vyznamenávaní iba ruskými vyznamenaniami. V tomto období nebol z viacerých príčin zriadený *Rad Svätováclavskej koruny* a taktiež ani

12) Tento odev bol vzorom pri tvorbe historických uniforiem v roku 1998 pre pluk čestnej stráže SR. Horná časť tejto uniformy sa skladá z mentieky a modrého dolománu, na ktorom sú do goliera vložené vojenské hodnosti. Spodnú časť odevu tvoria krémovo-biele jazdecké nohavice s lampasmi a vysoké kožené čizmy so strapcami. Zdobenie (výšivky, stuhy atď) vychádza zväčša zo slovenského ľudového odevu. Klobúk sa podobá tomu, aký má na známom obraze Petra Bohúňa, gemerský roľník, dobrovoľnícky kapitán, Ján Francisci. Súčasťou uniformy je i vojenská taška s dvojkřížom a s ďalšími slovenskými insigniami.

POZNÁMKY

Rad Husitského kříže. Vytvorený Rad Za slobodu bol zrušený hneď ako došlo k jeho transformácii na Medailu Jána Žižku z Trocnova.

Obrázok 2a: Vojenské vyznamenania 1914-1918

V decembri 1918 prijatím zákona č. 61/1918 Zb. boli zrušené všetky vyznamenania a šľachtické tituly.

V tomto období sa najvyšším československým vojenským vyznamenaním stal *Československý vojnový kríž* zriadený v novembri 1918. V tomto roku tiež bola zriadená aj *Československá revolučná medaila* a následne v roku 1919, teda o rok neskôr, *Medaila Víťazstvo. Pamätný odznak československého dobrovoľníka z rokov 1918 – 1919* bol zriadený až v roku 1938.¹³

Obrázok 2b: Československý vojnový kríž

Vojenské zástavy prvých československých jednotiek pochádzajú z roku 1914. Už 11. októbra 1914 zložila svoju prísahu na zástavu v Kyjeve prvá čs. jednotka v zahraničí – Česká družina. Zástava symbolizovala ciele čs. zahraničného odboja: lícna strana zástavy bola bielo-červená, v strede bola vyšíť svätováclavská koruna s lipovými ratolesťami, rub zástavy bol bielo-modro-červený. Pre ruské velenie to boli farby ruskej národnej zástavy, ale pre Čechov a Slovákov v Českej družine to boli farby slovenské, ktoré boli už na zástavách slovenských dobrovoľníkov v revolúcii v rokoch 1848-1849. O deň neskôr vykonala prísahu na zástavu (koruhvu) aj rota „Nazdar“ vo francúzskom meste Bayonne. Zástava bola červená s vyšíť bielym levom. Postupne získali zástavy aj ďalšie čs. jednotky: Úderný prápor čs. légii v Rus-
13) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006, s. 83-84.

ku, 21. pluk čs. légii vo Francúzsku, 35. pluk čs. légii v Taliansku, 11. pluk F. Palackého na Sibíri, 7. tatranský pluk a ďalšie.

Väčšina vojenských zástav z tohto obdobia je bielo-červená. Vychádzalo sa z pôvodného návrhu na štátnu zástavu.¹⁴

Vznik uniform, zavedených v československej armáde po roku 1918, je neoddeliteľne spätý so vznikom a pôsobením československých légii. Francúzski legionári používali šedomodré uniformy a charakteristické barety, na ktorých bolo umiestnené hodnostné označenie v podobe súkenných či dragúnových klinov. Inak sa francúzske hodnosti umiestňovali na rukávy tesne nad manžetou. Obdobné hodnostné označenie používala tiež talianska armáda, teda aj naši talianski legionári. Ich uniforma bola olivovo-šedozelená doplnená klobúkom s perom noseným príslušníkmi pluku „alpínov“, teda horskej pechoty.

Uniformy dôstojníkov talianskej a francúzskej légie sa líšili od uniform mužstva len našitými náprsnými vreckami a poľným opaskom tzv. „dohodou“, čo bol opasok s náprsným šikmým remeňom. Ďalej na rozdiel od mužstva, ktoré chodilo väčšinou v šnurovacích topánkach, nosili dôstojníci vysoké jazdecké topánky. Tento typický prvok uniformy bol prevzatý aj do československej armády. Najpočetnejšia ruská légia bola vybavená uniformami hnedej zemitej farby niekedy s odtieňom hráško-vo-zelenej. Strih uniform bol pôvodne rovnakého strihu ako u cárskej ruskej armády, neskôr bol strih uniform, šitých z ukoristeného alebo kupovaného súkna od Japoncov, Angličanov a Američanov, upravený podľa vlastných krajčírov. Zároveň tieto uniformy boli rôznych odtieňov zelenohnedej farby. Hodnostné označenie až do roku 1918 bolo pôvodne ruské, teda na výložkách tzv. „pagonoch“. Jednotné hodnosti, stanovené rozkazom veliteľa československého vojska na Rusi č.15 zo dňa 16. decembra 1917, boli nosené na štítke na ľavej ruke nad lakťom s lemovkou podľa druhu vojska, s číslom alebo znakom pluku a s hodnostnými klinmi, ktoré boli do hodnosti šikovateľa žlté hodvábne, pre nižších dôstojníkov strieborné a pre vyšších dôstojníkov a generálov zlaté dragúnové.

Od roku 1919 používali ruskí legionári čiapku tzv. „vydumku“, teda „vymyslenú“ čiapku mierne vystuženú so štítkom, ktorý bol potiahnutý súknom. Delostrelci ruskej légie však naďalej nosili prispôbolené čiapky (furašky) cárskej armády a prí-

14) *Farbami československej zástavy sú biela a červená, v dvoch pruhoch, biela nad červenou. Táto historická zástava Čiech bola zástavou českých a slovenských povstaní proti Habsburgovcom od samého začiatku a bola používaná v revolúcii 1848 ako Čechmi, tak aj Slovákmi. Slováci v Maďarsku začali nedávno používať tzv. panslávsku trikolóru, ktorá však správne patrí Rusom. V Manifeste Slovenského ustanovujúceho zhromaždenia (Liptovský Sv. Mikuláš, máj, 1848) bolo právo používania bielej a červenej ako národných farieb Slovenska jednou z hlavných požiadaviek.*

*Bielo-červená zástava je posvätená používaním v československých armádach v súčasnej revolúcii. Pod touto zástavou Česi a Slováci prelievali svoju krv za vec spojencov a vlastnú nezávislosť vo Francúzsku, Taliansku a Rusku. Preto je bielo-červená zástava ako národná, tak aj **bojová zástava Čechoslovákov.***

POZNÁMKY

slušníci obidvoch jazdeckých plukov elegantnú kožuštinovú čiapku s perom. Tieto uniformy po vzniku československej armády nosila hradná stráž prezidenta československej republiky ako trvalú a originálnu pamiatku až do roku 1939.

V období 1. svetovej vojny rukávové nášivky používali aj čs. legionári v Rusku, Taliansku, ako aj vo Francúzsku. Tak napríklad v ruských légiách tieto boli tvorené ako kombinácia druhu vojska s hodnotou na štítku, na ktorom bola umiestnená hodnota v tvare pásky. Taktiež tam bolo kovové číslo pluku, kovový znak druhu odbornosti (napr. guľomet a pod.), ako aj farebný lem druhu vojska. Jediným znakom, pripomínajúcim dnešný znak používaný u vojenských útvarov, bol znak Úderného práporu ruských légii, ktorý mal podobu lebky so skríženými hnátmi. V čs. légiách v Taliansku sa v štítku spájalo označenie príslušnosti k čs. armáde s číslom pluku. Vo francúzskych a talianskych légiách sa pre odlišenie odbornosti používali ešte ďalšie nášivky (guľometník a pod.).

Vyznamenania výrazne vojenského charakteru, ktoré vznikli v rokoch druhej svetovej vojny, boli zakladané ako Slovenskou republikou (1939 – 1945), tak emigračnou čs. vládou v Londýne.

Londýnska exilová vláda koncom roka 1940 zriadila *Československý vojnový kríž 1939* a *Československú medailu za chrabrosť pred nepriateľom*.

Obrázok 2c: Československý vojnový kríž z roku 1939

Obrázok 2d: Československá medaila Za chrabrosť pred nepriateľom

V poradí tretie vojenské vyznamenanie vzniklo až v roku 1943 a to *Československá vojenská medaila Za zásluhy*. A posledné v poradí ako exilové vojenské vyznamenanie v roku 1943 vznikla *Pamätná medaila československej armády v zahraničí*.¹⁵

15) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006, s. 84.

Ďalšie vyznamenanie vojenského charakteru boli zriadené v súvislosti s ozbrojeným povstaním slovenského národa v auguste 1944. Slovenská národná rada už v septembri 1944 zrušila všetky vyznamenania a čestné odznaky, ktoré boli zriadené po 6. októbri 1938 a zároveň zakázala ich nosenie. Taktiež bolo zakázané nosenie aj tých vyznamenaní udelených štátmi, ktoré boli po 6. októbri 1938 vo vojnovom alebo v nepriateľskom stave so spojeneckými alebo spriatelenými mocnosťami. Ostatné vyznamenania, s výnimkou vyznamenaní spojeneckých alebo spriatelených mocností, sa mohli nosiť iba so súhlasom predsedníctva Slovenskej národnej rady. SNR nariadením č. 102/1945 z augusta 1945 zriadila *Rad Slovenského národného povstania*.¹⁶

Obrázok 2e: Rad Slovenského národného povstania II. triedy

Vo februári 1945 v Košiciach z iniciatívy vlády ČSR vznikol *Československý vojenský rad bieleho leva Za víťazstvo* ako najvyššie vojenské vyznamenanie.

V roku 1939 bol zriadený *Slovenský vojenný víťazný kríž* ako vojenské vyznamenanie, ktoré bolo v roku 1942 zmenené na *Vojenný víťazný kríž*.

Obrázok 3a: Slovenský vojenný víťazný kríž

Čiastočne vojenský charakter mal aj *Rad Slovenského kríža* z roku 1940, pretože od roku 1942 mal aj vojenskú skupinu. Výsostne vojenské vyznamenania predstavovali: *Vyznamenanie Za hrdinstvo*, *Záslužný kríž obrany štátu*, *Občiansky záslužný kríž* alebo *Pamätná medaila*. Vojenský charakter mali aj symbolické náhradky vyznamenaní (*Pamätný kríž*, *Kríž svetovej vojny*, *Kríž odboja*), pretože vojenským osobám nahrádzali celé skupiny vyznamenaní, získaných počas existencie habsburskej monarchie až do roku 1921. Čiastočne vojenský charakter mala aj *Medaila Slovenského kríža*.¹⁷

16) Tamže.

17) Tamže.

POZNÁMKY

Obrázok 3b: Záslužný kríž obrany štátu, kríž s červeným smaltom

Zo všetkých štátnych vyznamenaní Slovenskej republiky z rokov 1939 – 1945 vojnový charakter spočiatku nemalo iba najvyššie slovenské vyznamenanie – *Rad Kniežata Pribinu* z roku 1940. A tak v roku 1942 došlo k úprave insígnie radu, boli doplnené meče. Tým sa mohol rad udeľovať vojenským osobám.¹⁸

Po vzniku Československa vojenské útvary tzv. domáceho vojska vlastné zástavy nemali. Ich velitelia prejavovali úsilie, aby ich získali.

V roku 1925 bolo prijaté ministerstvom národnej obrany rozhodnutie pre ujednotenie zástav. Vojenské zástavy sa začali udeľovať od roku 1927. Legionárske zástavy boli uložené do múzea a boli vyrobené ich kópie. Tieto kópie ponechali tým útvaram, ktoré svoj pôvod odvodzovali od útvarov légii. Tvary a veľkosť zástav boli rozdielne, a to podľa toho, či išlo o zástavu pre pechotu, delostrelectvo, letectvo alebo o iné druhy vojska. Na týchto zástavách, bez ohľadu na jej veľkosť a tvar, sa nachádzala štátna symbolika, ako aj názov útvaru, ktorému bola udelená a mesto, resp. organizácia, ktorá jej darovala. Farba zástavy bola na jednej strane béžová a na druhej červená.¹⁹

Vojenské zástavy sa v 20-tych a 30-tych rokoch vojenským útvaram čs. armády dislokovaných na území Slovenska udeľovali s tým, že nápisy na nich boli v slovenčine. Tak napr. zástava (koruhva) jazdeckého pluku 5, dislokovaného v Košiciach, mala na lícnej strane nápis: PRE ČEŠŤ I VLASTŤ VÍŤAZNE VPRED. Na rubovej strane bol nápis: JAZDECKÉMU PLUKU 5, ďalej nápis: MESTO KOŠICE a bol tam i erb mesta Košíc.²⁰

18) Udeľované vyznamenania Slovenskej republiky boli udeľované po prvý raz a sú spojené so vznikom slovenskej štátnosti.

19) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006, s. 38-39.

20) Keď dňa 28. 8. 1920 prezident T. G. Masaryk venoval zástavu Vojenskej akadémii v Hraniciach, tak na ňu prisahali jej absolventi až do roku 1951.

Slávnostné odovzdanie plukovnej zástavy horskému pešiemu pluku č. 4, ktorú útvaru venovalo mesto Jelšava 28. októbra 1935 pri oslavách štátneho sviatku vzniku republiky, vychádzalo z nariadenia ministerstva národnej obrany z roku 1925. Na základe tohto nariadenia mali postupne všetky pešie pluky dostať bojové zástavy nového typu. Súčasťou slávnostného odovzdávania bojovej zástavy bola aj ceremónia pribíjania zástavy na žrd. Prvý klinec zatkol zástupca Ministerstva národnej obrany v mene Československej republiky, druhý v mene prezidenta a tretí v mene brannej moci. Veliteľ pluku pribil klinec v mene pluku.

Počas 2. svetovej vojny útvary čs. zahraničného vojska v zahraničí mali taktiež svoje zástavy. Neboli to vojenské zástavy armády predmníchovského Československa, ale zástavy nové, pretože tie pôvodné boli zhabané nacistickým Nemeckom.

Niektoré útvary čs. zahraničného vojska, ktorým boli zástavy udelené, prevzali nové útvary vytvorené na ich základe. Tak to bolo napr.:

- vojenská zástava udelená 200. čs. ľahkému protiletadlovému pluku –Východnému, po jeho zrušení bola udelená Čs. obrnenej brigáde, ktorá sa a spolu s brigádou zúčastnila aj obliehania francúzskeho prístavu Dunkerque;
- vojenská zástava 1. čs. samostatného poľného práporu v ZSSR sa stala zástavou 1. čs. samostatnej brigády v ZSSR.²¹

Niektorým vojenským zväzkom a vojenským útvarom, ktoré vznikli na území ZSSR, boli udelené vojenské zástavy. Napr.:

- v apríli 1944 v Jefremove vojenskú zástavu prevzala 2. čs. samostatná paradantná brigáda v ZSSR.²²
- v júli 1944 bola udelená vojenská zástava 3. čs. samostatnej brigáde v ZSSR.²³

Vojenské zástavy malo aj čs. vojenské letectvo vo Veľkej Británii, ako aj 1. čs. zmiešaná letecká divízia v Poľsku.

Vojenské útvary 1. čs. armády na Slovensku v SNP vojenské zástavy nemali. Taktiež vojenské zástavy nemali ani útvary armády Slovenskej republiky 1939 – 1945, ale existovala zástava celej armády. Bola to vlastne štátna vlajka v strede s dvojitém krížom.²⁴

Začiatkom 50-tych rokov vojenské zástavy vojenských zväzkov a vojenských útvarov boli nahradené novými jednotnými zástavami. Boli zavedené jednotné vzory zástav červenej saténovej farby, na lícnej strane bol štátny znak ČSR a na rubovej strane bol umiestnený otvorený tzv. utajovaný názov vojenského útvaru alebo zväzku. Otvorené číslo bolo prekryté.

21) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006, s. 39-40.

22) Vojenskú zástavu mala brigáda aj počas bojov Karpatoch, ako aj po vysadení na území Slovenska, keď prišla brigáda na pomoc SNP. Po porážke SNP príslušníci brigády so zástavou sa ocitli v horách. V decembri roku 1944 sa zástava stratila a do súčasnosti neboli objasnené dôvody jej straty. S určitosťou sa vie iba to, že do rúk armády nacistického Nemecka sa nedostala.

23) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006, s. 39-40.

To bol posledný vojenský zväzok pozemného vojska tzv. východnej skupiny čs. zahraničného vojska, ktorému bola zástava udelená ešte počas 2. svetovej vojny. 4. čs. samostatnej brigáde a 1. čs. samostatnej tankovej brigáde boli zástavy udelené až 16. 5. 1945, v kolodejskom zámku, pri Prahe.

24) Tamtiež.

POZNÁMKY

Po novembri 1989 boli bojové zástavy z vojenských útvarov a vojenských zväzkov čs. armády stiahnuté a následne už s nasledujúcich rokoch, ba dokonca so súhlasom ministerstva národnej obrany, si niektoré jednotky a útvary zhotovovali vlastné zástavy.

Po vzniku Československa domáce vojsko najprv donášalo bývalé rakúsko-uhorské uniformy s čiapkami, ktoré boli prispôsobené tak, že v prednej časti mohol byť umiestnený štátny emblém, ktorým bol lipový list s iniciálami „RČS“, ako aj pružky na farebnom podklade, ktoré vyjadrovali hodnotu a druh vojska. Hodnosti boli umiestnené aj na stojacom a preloženom golieri. Bol to prvý prechodný hodnostný systém, ktorý bol v roku 1919 nahradený francúzskym systémom hodností na manžetách, ako aj novou, veľmi moderne riešenou uniformou. Táto rovnošata bola v hnedozelenej farbe. Táto uniforma, jej strih, ako aj farba bola z rôznymi drobnými úpravami od roku 1921 až do polovice 60-tych rokov používaná v československej armáde, známa ako uniforma vz. 21. Súčasne v tomto období bolo zriadené a zavedené aj nové československé hodnostné označenie.

Tento typ hodnostného označenia u niektorých kategórií pozostával:

- poddôstojníci – zavedené hodnostné gombíky tzv. pecky,
- rotmajstri – osemhrany,
- nižší dôstojníci – obdĺžničky,
- vyšší dôstojníci – kosoštvorce.

Zároveň rotmajstri a dôstojníci mali zmenšené hodnostné označenia umiestnené na čiapkach, ako aj gombíky z toho istého kovu.

Generáli mali päťcípú hviezdu a gombíky zo žltého kovu. Mužstvo a poddôstojníci mali všetko označenie a gombíky z moreného kovu.

Koncom 20-tych rokov boli z dôvodu podobnosti hodnostného označenia s hodnosťami Červenej armády zmenené a už od roka 1930 boli hodnostné označenia nasledovné:

- rotmajstri a praporečníci obdĺžničky (striebristý kov),
- nižší dôstojníci trojcípe hviezdičky (žltý kov),
- vyšší dôstojníci päťcípe hviezdičky (žltý kov).²⁵

25) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006, s. 29.

Od novembra 1918, po vzniku Československa, mali jednotlivé druhy vojsk rôznu farbu výložiek. Napríklad:

- pechota zelenej farby,
- delostrelectvo tmavočervenej farby,
- zdravotníci čiernej farby s červeným krížom v bielom poli,
- jazdectvo žltej farby.

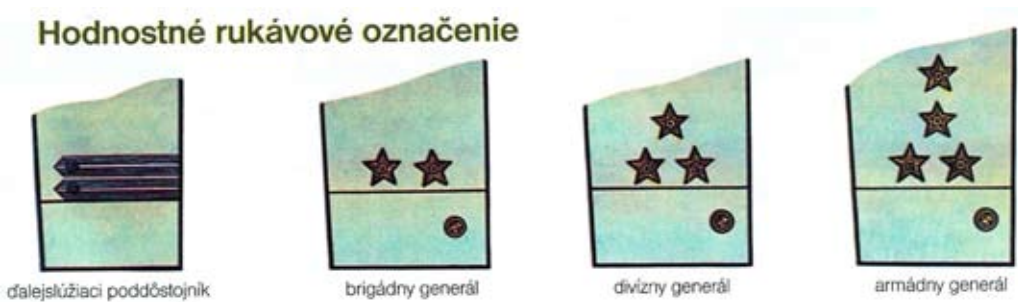
Zároveň bolo zavedené v roku 1919 vyšívané výložkové označenie pre generálov, dôstojníkov generálneho štábu, justičného zboru a ďalších. Rukávové špeciálne vyšívané označenia nosili dôstojníci a plechové ostatní vojaci. Súčasne bola odlišne stanovená aj farba výložiek a to:

- zelená farba výložiek pre horskú pechotu a pohraničiarov,
- žltá farba pre jazdectvo,
- svetlomodrá pre letectvo.

K výložkám boli zavedené aj lemovky a to napr. proviantní dôstojníci nosili šedé výložky s modrou lemovkou.²⁶

Obrázok 4a: Označenie na čiapke a gombíky

Obrázok 4b: Hodnostné rukávové označenie

26) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006, s. 29.

POZNÁMKY

Obrázok 4c: Vychádzkové čiapky v 30-tych rokoch 20. storočia

Od roku 1921 sa prešlo na výtvarne zjednodušené golierové odznaky. Zároveň boli zavedené rukávové súkenné označenia konkrétnych špecializácií jednotlivých vojakov a jednotiek, napr. granátnikov, telefonistov, zákopníkov, guľometčíkov, hudobníkov atď. Tieto sa používali až do roku 1939 a v Slovenskej armáde až do roku 1944. Zaujímavé bolo tiež rozlíšenie zbraní a služieb zavedením dvojakých gombíkov, s mečmi pre zbrane a štvrtených pre služby, ako aj podložením čiarkového znaku s mečmi.

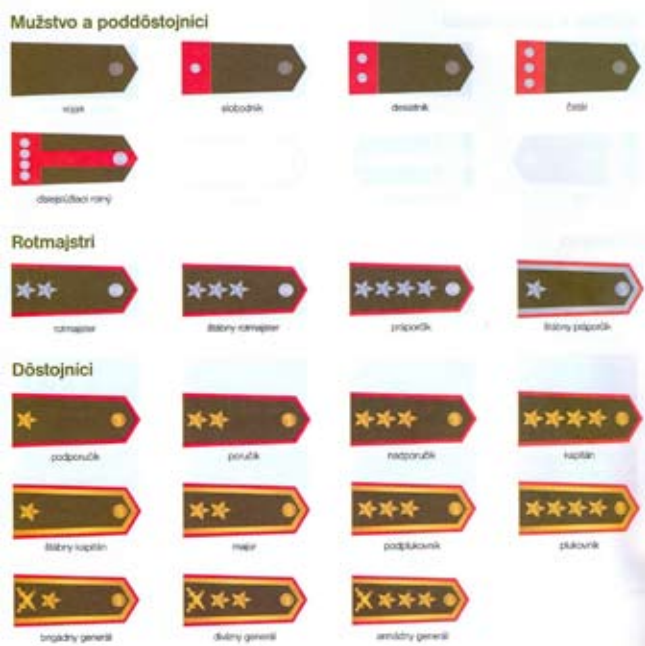

Obrázok 5: Hodnostné označenie vojakov Slovenskej armády v rokoch 1940-1945

Od roku 1945 boli zrušené všetky farebné doplnky a bola stanovená jednotná červená lemovka výložiek. Následne v roku 1951 boli v čs. armáde zavedené výložky podľa sovietskeho vzoru.

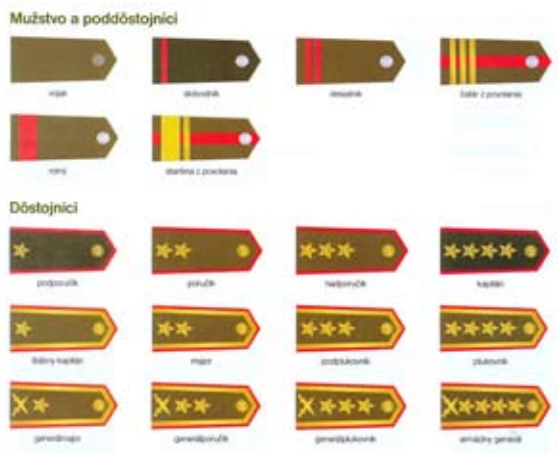
Opäť boli zavedené farebné označenia druhov vojsk:

- červená farba pre bojové jednotky,
- svetlomodrá farba pre letectvo,
- čierna farba pre technické vojsko,
- hnedá farba pre tylové zložky.

Obrázok 6: Hodnostné označenie vojakov Československej armády v rokoch 1945-1948

dôstojníkov z povolania boli v základnej farbe druhej vojsk. K tomu boli ešte zavedené rozlišovacie kovové znaky, nosené na výložkách všetkých vojakov, okrem príslušníkov pechoty.²⁷

Obrázok 7: Hodnostné označenie vojakov Československej armády v rokoch 1949-1951

V roku 1959 bol zavedený systém sovietskeho vzoru zrušený a zaviedli sa výložky len v dvoch farbách:

- červenej farby pre pozemné vojsko,
- svetlomodrej farby pre letectvo.

27) PURDEK, I. – ZELIŽŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky*. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006, s. 30.

V zavedenom systéme boli zlatisté výložky pre dôstojníkov veliteľskej skupiny, strieborné pre skupiny inžinierske a technické. Výložky pre mužstvo a poddôstojníkov boli u pechoty a výsadkárov s čiernym lemovaním, u tankistov a delostrelectva čierne s červeným lemovaním, u letectva svetlomodré s čiernym lemovaním, u spojovacieho a železničného vojska čierne s modrým lemovaním, u tylových služieb hnedé s červeným lemovaním. Celé čierne výložky mali ženisti, stavebníctvo, chemické vojsko a zememerači. Výložky dôstojníkov a pod-

POZNÁMKY

Týmito istými farbami boli lemované výložky a švíky nohavíc vrátane generálskych širokých lampasov.

Obrázok 8: Rozlišovacie odznaky druhov zbraní a služieb Československej armády v rokoch 1950-1992

Rozlišovacie znaky druhov vojsk a služieb boli doplnené znakmi pre motostrelcov, a to zlatisté, ktoré boli určené pre príslušníkom zbraní a striebristé pre príslušníkov služieb.

Veľkú zmenu zaznamenalo aj nové označenie hodností veliteľského zboru – dôstojníkov a generálov, ako aj koncom roka 1960 doplnenie o kategóriu práporčíkov. Bola zachovaná symbolika päťcípnych hviezd, ale zmenil sa ich systém a forma usporiadania.

Generalita a dôstojníci používali veľké masívne zlatisté hviezdy, práporčíci menšie striebristé. Poddôstojníci základnej služby používali tzv. distinkčné pásy, ale už v jednotnej červenej farbe na výložkách zhotovených z rovnakého súkna ako uniformy, poddôstojníci v ďalšej činnejšej službe mali pásy žltej farby.

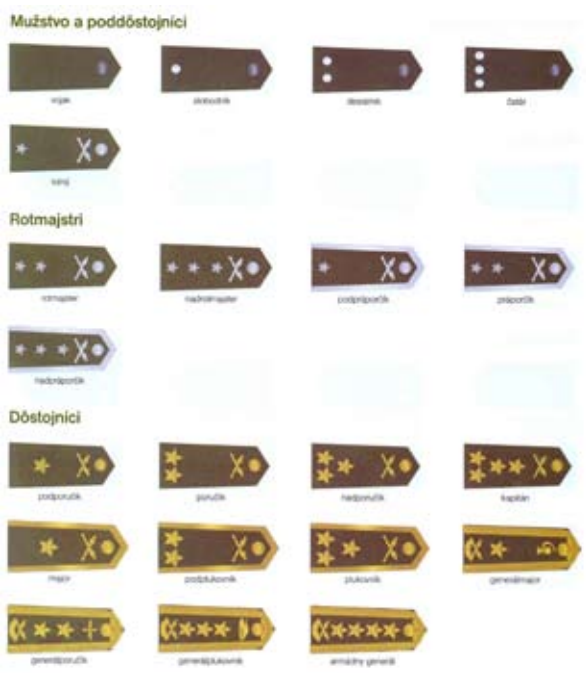
Generáli, vyšší dôstojníci a práporčíci od hodnosti podpráporčíka používali obvodové „sútašky“ v zlatistom alebo striebrom dragunovom prevedení. Od roku 1965 bolo pre poddôstojníkov zavedené hodnostné označenie používané v čs. armáde do roku 1949 (gombíky – pecky).²⁸

V roku 1962 bol na čiapky zavedený nový štátny znak ČSSR, pre mužstvo a poddôstojníkov morený, pre vojakov z povolania a vojenské školy smaltovaný, zo začiatku väčší (vysoký 34 mm), od polovičky 60-tych rokov zmenšený (vysoký 28 mm).²⁹

Koncom 50-tych rokov bola zavedená nová poľná uniforma s kamuflážou z veľkých škvŕn. Bola z impregnovanej tkaniny a celkom nového strihu (tzv. „mlok“), s hodnostným označením na pravej strane prs, s poľnou čiapkou s nátylkom a štítkom, doplnená šnurovacími topánkami s manžetou (tzv. kanady). Po roku 1960 boli útvary postupne vystrojené poľnou a cvičnou uniformou vz. 60 (tzv. „Kongo“) v šedo-zelenom odtieni so vzorom drobného ihličia a malých tmavších škvŕniok. Výsadkové jednotky zároveň dostali červené barety. V rokoch 1962 až 1963 bola zavedená nová pracka na opasok s plastickou päťcípou hviezdou s hnedozeleným náterom.

28) Tamže.

29) Tamže.

Obrázok 9: Hodnostné označenie vojakov Československej ľudovej armády v rokoch 1964 – 1992

V druhej polovici 60-tych rokoch bola postupne zavedená nová služobná, vychádzková a spoločenská uniforma z tesilu hnedozelenej farby, s našitými náprsnými a všitými bočnými vreckami s pravouhlými príklopkami, s novým typom lodičky a s nohavcami občianskeho strihu, pre vychádzkové a spoločenské príležitosti boli predpísané hnedé poltopánky. Príslušníci letectva dostali v podstate rovnaké uniformy hnedozelenej farby, líšili sa iba emblémom okrídlenej vrtule na golieri saka, resp. ďalej používanými štylizovanými peruťami na čiapkach vojakov z povolania. Neskôr bola uniforma znova upravená – boli zavedené farebné doplnky –

POZNÁMKY

lem čiapky a švy v nohaviciach, na nohaviciach generálov sa znova objavili lampasy. Farebné doplnky boli pre pozemné vojsko červené a pre letectvo modré. Zmenil sa aj strih a farba spoločenskej rovnošaty. Pre pozemné vojsko bola olivovo zelená a pre letectvo tmavšieho modrého odtieňa.

Na začiatku 70-tych rokov bola zrušená aj posledná súčiastka uniformy vz. 21 – súkenný plášť mužstva. Bol nahradený plášťom z impregnovanej tkaniny vz. 70 so zimnou vložkou a sivým golierom zo syntetickej kožušiny. V roku 1972 boli na výložky dôstojníkov a praporečkov umiestnené skrížené palcáty zo zlatistého, resp. striebriстого kovu. Ešte v 60-tych rokoch bol pre tankistov, automobilové vojsko a samohybné delostrelectvo zavedený čierny baret. Projekt hnedých baretov pre ženistov nebol nikdy realizovaný. Okrem červených baretov pre výsadkárov a prieskumné jednotky boli barety zrušené v roku 1979. Zároveň v tom istom roku bola zavedená čiapka so štítkom aj pre vojakov základnej služby, s morenými gombíkmi a koženým podbradníkom. K drobným úpravám došlo v roku 1980, keď vošli do platnosti nové výstrojné predpisy o nosení uniforiem ČSLA kodifikujúce predchádzajúce doplnky, zmeny a dodatky a zavádzajúce nové prvky a úpravy.

Po novembri 1989 dochádza k podstatným zmenám v označení. Išlo predovšetkým o rýchle odstránenie komunistických symbolov zo všetkých označení, odznakov a pod., napríklad o odstránenie päťcípej hviezdy z odznaku pre druh motostreleckého vojska (hviezda v lipovom venčeku a nahradené skríženými legionárskymi mečmi.

POZNÁMKY

Okrúhle čiapky so štítkom, tzv. brigadirky pre vojakov základnej služby, boli nahradené lodičkami, na ktoré bola umiestnená aj predvojnová forma dištinkcií.

4 VOJENSKÁ SYMBOLIKA SLOVENSKEJ REPUBLIKY (OD ROKU 1993)

Po rozdelení ČSFR a federálnej armády a vzniku Slovenskej republiky a Armády Slovenskej republiky, ako významného atribútu jej zvrchovanosti došlo zákonite aj k potrebe vzniku novej vojenskej symboliky.

Vývoj zákonite potvrdil, že neoddeliteľnou súčasťou národných a vojenských tradícií Armády Slovenskej republiky sa stala vojenská symbolika, ktorá potvrdila svoje nezastupiteľné miesto v procese výchovy jej príslušníkov.

V tejto časti vojenskej symboliky Slovenskej republiky bude hlavná pozornosť sústredená len na hlavné druhy, a to na vojenské (bojové) zástavy, vojenské významovania a znaky. Ostatná vojenská symbolika používaná v ozbrojených silách, tzn. vojenské uniformy, ako aj ďalšie odznaky používané na rozlíšenie hodnostných označení, druhov vojsk a služieb, špecialistov Ozbrojených síl Slovenskej republiky a ďalších, budú len vo vyobrazení.

5 ŠTÁTNA SYMBOLIKA – ZÁKLAD PRE TVORBU VOJENSKEJ SYMBOLIKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Pre vznik, tvorbu a vývoj vojenskej symboliky má neodmysliteľný význam štátna symbolika Slovenskej republiky.

Štátna symbolika Slovenskej republiky

Národná rada Slovenskej republiky prijala zákon č. 63/1993 Z. z. o štátnych symboloch Slovenskej republiky a ich používaní v znení zákona č. 240/1994 Z. z. a zákona č. 273/1996 Z. z.

Štátne symboly Slovenskej republiky sú:

- štátny znak,
- štátna vlajka,
- štátna pečať,
- štátna hymna.

V oblasti tvorby vojenskej symboliky sa používa štátny znak Slovenskej republiky a štátna vlajka.

Štátny znak tvorí dvojité strieborné kríž na červenom ranogotickom štíte, vztýčený na strednom vyvýšenom vršku modrého trojvršia. Driek a ramená kríža sú na koncoch rozšírené a vhlbené, vrchy sú oblé. Vyobrazuje sa farebne. Výnimočne,

ak to nie je z objektívnych dôvodov možné alebo vhodné, možno od farebného vyobrazenia upustiť. Striebornú farbu dvojitého kríža v štátnom znaku možno pri jeho farebnom vyobrazení nahradiť i bielou farbou.

Za štátny znak sa považuje aj jeho jednofarebné grafické zobrazenie alebo stváranie z kovu, kameňa, z keramického či z iného materiálu, ak svojím vyobrazením zodpovedá vyobrazeniu štátneho znaku.

Obrázok 10: Štátny znak Slovenskej republiky

Štátna vlajka Slovenskej republiky sa skladá z troch pozdĺžnych pruhov – bielo, modrého a červeného, rovnakej šírky, usporiadaných pod sebou. Na prednej polovici listu štátnej vlajky je umiestnený štátny znak.) Štátny znak na štátnej vlajke je rovnako vzdialený od horného, predného a spodného okraja štátnej vlajky a jeho výška sa rovná polovici výšky štátnej vlajky. Na hrane štítu v spojení s inou ako bielou farbou je biely lem, široký jednu stotinu dĺžky štátnej vlajky. V štátnom znaku na štátnej vlajke sa nepoužíva žiadna obrysová linka. Pomer strán štátnej vlajky je 2:3.

Štátna vlajka sa môže používať aj vo forme štátnej zástavy (§10).

Obrázok 11a: Štátna vlajka SR

POZNÁMKY

Obrázok 11b: Štátna zástava Slovenskej republiky 1.

Obrázok 11c: Štátna zástava Slovenskej republiky 2.

Pravidlá na použitie štátneho znaku Slovenskej republiky pri tvorbe vojenskej symboliky

Štátny znak Slovenskej republiky pri tvorbe vojenskej symboliky (vojenských vyznamenaní – medailí, krížov a odznakov; vojenských (bojových) zástav, štandard; (znakov) sa používa v súlade so zákonom č. 63/1993 Z. z. o štátnych symboloch SR a ich používaní v znení zákona č. 240/1994 Z. z. a zákona č. 273/1996 Z. z.

Použitie štátneho znaku Slovenskej republiky v odôvodniteľných prípadoch:

1. Umiestnenie štátneho znaku na lícnej strane len u tých medailí, krížov a odznakov, ktoré majú charakter rezortného vyznamenania, ale aj to v odôvodniteľných prípadoch. Štátny znak musí mať dominantné postavenie v rámci použitých prvkov na vyznamenaní.
2. Umiestnenie štátneho znaku na lícnej strane vojenskej (bojovej) zástave vojenského zväzku a vojenského útvaru.³⁰
3. Umiestnenie štátneho znaku v znaku vojenskej súčasti, zložky (útvary, zariadenie a škola) musí mať dominantné postavenie v rámci použitých prvkov (symbolov).
4. Štátny znak sa môže umiestniť do znaku vojenskej súčasti, zložky (útvary, zariadenie a škola) len vtedy, ak ide o vojenskú súčasť, zložku v širšom rozsahu v rámci ozbrojených síl (napr. Generálny štáb Ozbrojených síl Slovenskej republiky, pozemné sily Ozbrojených síl Slovenskej republiky, vojenské školy a pod.)
5. Pre označenie príslušnosti vojenskej zložky alebo súčasti k Ozbrojeným silám SR v znaku umiestňovať buď štátny znak SR alebo slová „Ozbrojené sily SR“.

³⁰⁾ Smernice Ministerstva obrany Slovenskej republiky č. 10/2006 o vojenskej symbolike v znení smerníc č. 45/2010, čl. XX.

Obrázok 12a: Pamätná medaila ministra obrany SR

Obrázok 12b: Bojová zástava 23. mpr. Michalovce (lícna strana)

Obrázok 12c: Znak Veliteľstva síl a podpory OS SR

6 VOJENSKÁ (BOJOVÁ) ZÁSTAVA AKO VOJENSKÝ SYMBOL

Vojenské zástavy sa stali neodmysliteľnou časťou armádneho výstroja od najstarších čias až po súčasnosť. Vyrábali sa z rôzneho materiálu a mali i rozličný tvar, veľkosť i spôsob upevnenia na „nosičoch“.

Ako príklad uveďme légie antického Ríma, ktoré mali štvorcové zástavy z červeného plátna bez znakov. Horná časť plátna bola pevne pripojená na guľaté drevko (rahno), ktoré v strede bolo voľne spojené so žrdou, takže pri nesení zástava viala. Na hornej časti žrde bol pevne pripevnený nejaký symbol, ako napr. soška orla alebo Viktórie. Zaujímavosťou je skutočnosť, že podobnú tvár mali i zástavy, ktoré boli nesené pred plukmi, reprezentujúcimi jednotlivé fronty. Zástavy sa stali najviac cenenými vojenskými symbolmi, dostávali rôzne názvy, ako napr. prápory, práporce, koruhvy, štandardy, vlajky, vojenské zástavy, bojové zástavy a iné.

V súlade so zákonom č. 3/1993 o zriadení Armády Slovenskej republiky bol prijatý vnútorný interný normatívny akt v podobe rozkazu ministra obrany č. 3/1997

POZNÁMKY

o zriadení a zavedení vojenských zástav v rezorte ministerstva obrany, ktorý ustanovoval zavedenie vojenských zástav v rezorte ministerstva obrany, zloženie, príslušnosť, popis a spôsob odovzdávania týchto zástav.

Bojová zástava vojenského útvaru je symbol vojenskej cti a statočnosti. V súlade s § 7 ods. 3, písm. e) zákona č. 321/2002 Z. z. o Ozbrojených silách Slovenskej republiky a Vnútroňým poriadkom Ozbrojených síl Slovenskej republiky, Zákl-3, čl. 4 bojovú zástavu zapožičiava vojenskému útvaru prezident Slovenskej republiky ako hlavný veliteľ ozbrojených síl na návrh ministra obrany Slovenskej republiky.

V januári 1997 v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky prezident Slovenskej republiky zapožičal vojenskú (bojovú) zástavu prvému útvaru Armády Slovenskej republiky, konkrétne 5. pluku špeciálneho určenia Žilina.

Konštrukcia prvej bojovej zástavy je v súlade už citovaným vnútroňým normatívnym aktom č. 3/1977 a má na lícnej strane umiestnený rozvinutý štátny znak Slovenskej republiky a okolo okraja je rozmiestnený nápis ARMÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY – ČEŠŤ A SLÁVA. Rub zástavy tvorí plocha, v ktorej v hornej polovici zástavy súběžne s okrajom je vyšitý názov útvaru, a to v dvoch riadkoch pod sebou. V spodnej polovici plochy zástavy je umiestnený ministrom obrany priznaný znak útvaru. Od 1. júla 2002, nadobudnutím účinnosti zákona č. 321/2002 o Ozbrojených silách Slovenskej republiky, sa používa nápis: OZBROJENÉ SILY SLOVENSKEJ REPUBLIKY – ČEŠŤ A SLÁVA.

Na obr. č. 13 je bojová zástava, ktorá bola zapožičaná ako prvá v Armáde Slovenskej republiky, kde na jej líci je tzv. rozvinutý znak. Na obr. č. 14 je bojová zástava, kde na jej lícnej strane je v súlade so zákonom štátny znak Slovenskej republiky.

Obrázok 13a: Vojenská zástava 5. pluku špeciálneho určenia Žilina (líce)

Obrázok 13b: Vojenská zástava 5. pluku špeciálneho určenia Žilina (rub)

Obrázok 14a: Bojová zástava 23. tankovej brigády Kežmarok (líce)

Obrázok 14b: Bojová zástava 23. tankovej brigády Kežmarok (rub)

História vojen a výstavby armád nie raz potvrdila, že vojenská zástava je to najcennejšie, čo vojenské útvary môžu vlastniť. Jej „cena“ sa nemôže vyjadriť v nijakej porovnateľnej hodnote, ale nikdy nebolo pochybností o tom, že je cennejšia než akákoľvek bojová technika, ktorú útvar vlastní. Dokonca mala (a má) i väčšiu cenu než je ľudský život. Vojenská história ukázala, že pokiaľ existuje zástava útvaru, existuje i útvar. Získanie zástavy nepriateľom znamenalo koniec existencie útvaru, ktorému bola zástava udelená, bez ohľadu na skutočnosť, koľko príslušníkov útvaru stratu zástavy prežilo. Tí boli potom rozmiestnení do iných útvarov, pravda za predpokladu, že na strate zástavy nemali vinu. Ak áno, tak potom boli trestne stíhaní.

Každá vojna je charakteristická víťaznou bojovou činnosťou, ale i porážkami. Zničené či stratené zástavy útvaru počas bojovej činnosti sa stali sprievodným javom vojny. Strata, odcudzenie a vážnejšie poškodenie vojenskej zástavy z nedbalosti v čase mieru by mal byť jav nemysliteľný, i keby mal mať iba dočasný charakter.

Bojová zástava je aj v súčasnosti symbolom vojenskej cti a statočnosti všetkých príslušníkov útvaru, je prejavom ich hrdosti na svoj útvar a Ozbrojené sily Slovenskej republiky. Je symbolom odkazu ich predchodcov, ktorí úspešne plnili úlohy pri zabezpečovaní obrany Slovenskej republiky. Je symbolom, ktorý predstavuje hrdosť k národným a vojenským tradíciám Slovenskej republiky a jej ozbrojených síl.

POZNÁMKY

Obrázok 15a: Bojová zástava ženijnej jednotky, ktorá plnila úlohy mimo územia Slovenskej republiky (líce)

Obrázok 15b: Bojová zástava ženijnej jednotky, ktorá plnila úlohy mimo územia Slovenskej republiky (rub)

7 VOJENSKÉ VYZNAMENANIA

Vyznamenania Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, zriadené po novembri 1989 v dôsledku jej zániku k 31. decembru 1992, nemali dlhú životnosť. Po vzniku Slovenskej republiky 1. januára 1993 Národná rada Slovenskej republiky prijala zákon č. 37/1994 Z. z. o štátnych vyznameniach a zároveň týmto zákonom, jeho účinnosťou z 1. marca 1994, zrušila vyznamenania Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky. Súčasne boli zriadené tri nové rady a dva kríže.

Boli zriadené najvyššie slovenské vyznamenania – Rad Bieleho dvojkríža, Rad Andreja Hlinku a Rad Ľudovíta Štúra. Len prvý a tretí majú z hľadiska dôležitosti ocenenia občianskeho druhu, ako aj vojenského druhu. Nižšou formou odmeny zásluh vojenského charakteru pre osoby, ktoré sa zaslúžili o obranu Slovenskej republiky, o záchranu ľudského života alebo za záchranu materiálnych hodnôt, bol zriadený Kríž Milana Rastislava Štefánika. Taktiež bolo zriadené vyznamenanie Pribinov kríž.

Každé zriadené vyznamenanie má z hľadiska ocenenia zásluhovosti 3 triedy.

Obrázok 16a: Rad bieleho dvojkríža Slovenskej republiky vojenského druhu I. triedy

Obrázok 16b: Hviezda I. triedy

Obrázok 17: Rad Ľudovíta Štúra vojenského druhu, kríž III. triedy

Obrázok 18a: Križ Milana Rastislava Štefánika I. triedy

Obrázok 18b: Križ I. triedy (averez)

Rezortné vyznamenania ministerstva obrany Slovenskej republiky

V rámci rezortu ministerstva obrany boli zriadené vojenské vyznamenania, vojenské medaily:

- Za statočnosť,
- Za humanitárnu pomoc,
- Za vernosť Ozbrojeným silám Slovenskej republiky,
- Za službu v mierových misiách Armády Slovenskej republiky, udeľovaná do roku 2002,
- Za službu v mierových pozorovateľských misiách, udeľovaná od roku 2002,
- Pamätná medaila ministra obrany Slovenskej republiky,
- Čestný odznak Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

POZNÁMKY

Obrázok 19a: Obrázok 19b: Obrázok 19c: Obrázok 19d: Obrázok 19e: Obrázok 19f:

Obrázok 19a: Medaila Za statočnosť

Obrázok 19b: Medaila Za humanitárnu pomoc

Obrázok 19c: Medaila Za vernosť Ozbrojeným silám Slovenskej republiky I. stupňa (zlatá)

Obrázok 19d: Medaila Za službu v mierových misiách Armády Slovenskej republiky I. stupňa (udeľovaná do roku 2002)

Obrázok 19e: Medaila Za službu v mierových pozorovateľských misiách I. stupňa (udeľovaná od roku 2003)

Obrázok 19f: Pamätná medaila ministra obrany Slovenskej republiky II. stupňa (strieborná)

Zákonom č. 346/2005 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov Ozbrojených síl Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov boli zriadené ďalšie rezortné vyznamenania:

- Pamätná medaila náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky,
- Pamätná medaila za účasť vo vojenskej operácii,
- Medaila Vojenskej kancelárie prezidenta Slovenskej republiky,
- Medaila Vojenského obranného spravodajstva,
- Medaila Vojenskej spravodajskej služby,
- Odznak náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

Obrázok 20a: Pamätná medaila náčelníka
Generálneho štábu OS SR
I. stupňa (zlatá)

Obrázok 20b: Pamätná medaila
za účasť v mierových
operáciách

Podľa Výnosu Ministerstva obrany Slovenskej republiky zo 16. augusta 2007 č. SEOPMVL-80-44/2007-OdL o určení stupňov vojenských medailí a tried vojenských odznakov a podmienkach ich udeľovania vojenské medaily Za statočnosť, Za humanitárnu pomoc, Pamätná medaila za účasť vo vojenskej operácii a Medaila Vojenskej kancelárie prezidenta Slovenskej republiky nemajú stupne. Vojenské medaily Za vernosť Ozbrojeným silám Slovenskej republiky, Pamätná medaila ministra obrany Slovenskej republiky, Pamätná medaila náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky, Medaila vojenského obranného spravodajstva, Medaila vojenskej spravodajskej služby a Medaila Vojenskej polície majú tri stupne, ktoré sú rozlíšené farbou stuhy a farbou kovu, ktorý má v III. stupni bronzovú farbu, v II. stupni striebornú farbu a v I. stupni zlatú farbu.³¹

Vojenská medaila Za službu v mierových pozorovateľských misiách má šesť stupňov, ktoré sú rozlíšené číselným označením na stuhe.³²

Vojenské odznaky Čestný odznak Ozbrojených síl Slovenskej republiky a Odznak náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky majú tri triedy, ktoré sú rozlíšené farbou kovu, ktorý má v III. triede bronzovú farbu, v II. triede striebornú farbu a v I. triede zlatú farbu.³³

Obrázok 21: Čestný odznak Ozbrojených síl Slovenskej republiky I. triedy (zlatý)

31) Výnos Ministerstva obrany Slovenskej republiky zo 16. augusta 2007 č. SEOPMVL-80-44/2007-OdL o určení stupňov vojenských medailí a tried vojenských odznakov a podmienkach ich udeľovania.

32) Tamtiež.

33) Tamtiež.

POZNÁMKY

Obrázok 22: Odznak náčelníka Generálneho štábu
Ozbrojených síl Slovenskej republiky
I. triedy (zlatý)

Osoby, ktorým boli vyznamenania udelené, majú právo nosiť ich na rovnošate (uniforme) v stužkách, ako aj „in natura“. Usporiadanie udelených vyznamenaní má určité pravidlá, ktorými sa musia odmenené osoby neprenosnými vyznamenaniami riadiť.³⁴

34) Nosenie štátnych radov a vyznamenaní, ako aj ďalších vojenských vyznamenaní

1. Slovenské štátne rady a vyznamenania.

Udeľovanie vyznamenaní, najmä štátnych vyznamenaní, je významnou formou uznania zásluh občanov Slovenskej republiky, ale aj občanov iných štátov. Ide o morálne a spoločenské ocenenie vynikajúcich jednotlivcov, výnimočne aj vojenských útvarov a vojenských zväzkov, ktoré majú zástavu. Právo udeľovať štátne vyznamenania patrí k tradičným kompetenciám hláv štátov. To platí aj pre Slovenskú republiku (čl. 102 ods. 1 písm. i) Ústavy Slovenskej republiky). Podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 37/1994 Z. z. v znení zákona č. 151/1997 Z. z. sa štátne vyznamenania zapožičiavali. Novela Ústavy Slovenskej republiky (ústavný zákon č. 90/2001 Z. z.) s účinnosťou od 1. júla 2001 zmenila kompetenciu prezidenta Slovenskej republiky zo zapožičiavania vyznamenaní na ich udeľovanie. Udelené vyznamenanie zostáva v dedičstve pozostalých, pri zapožičanom sa insígnie navracajú. To znamená, že vyznamenanie zapožičané In memoriam je bez insígnií, len listina (ak existuje) pre pozostalých.

Štátne vyznamenania sú rady (vyššie) a kríže (nižšie). Iným vyznamenaním je vyznamenanie podľa osobitných predpisov.

Rady sú:

- Rad Bieleho dvojkříža,
- Rad Andreja Hlinku,
- Rad Ľudovíta Štúra.

Kríže sú:

- Kříž Milana Rastislava Štefánika,
- Pribinov kříž.

Vyznamenania je oprávnený nosiť len vyznamenaný.

Vyznamenania udelené vojenskému útvaru nemôže nosiť fyzická osoba.

Vyznamenania sa nosia v tomto poradí:

- a) Rad Andreja Hlinku, Rad Ľudovíta Štúra v poradí, v akom boli udelené alebo zapožičané,
- b) česko-slovenské rady udelené alebo zapožičané do 25. februára 1945 a od 15. októbra 1990 v poradí, v akom boli udelené alebo zapožičané,
- c) Rad Bieleho dvojkříža,
- d) zahraničné rady v poradí, v akom boli udelené alebo zapožičané,
- e) Kříž Milana Rastislava Štefánika, Pribinov kříž česko-slovenské vyznamenania udelené alebo zapožičané do 25. februára 1948 a od 15. októbra 1990 v poradí, v akom boli udelené alebo zapožičané.

Ďalšie vyznamenania v poradí podľa tried a stupňov a v poradí, v akom boli udelené alebo zapožičané.

2. Vojenské medaily udeľované podľa § 179 ods. 1 zákona č. 346/2005 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov Ozbrojených síl Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 483/2009 Z. z. spresnené Výnosom Ministerstva obrany SR zo 16. decembra 2009 č. SEOPMVL-20-49/2009-OdL, ktorým sa ustanovuje poskytovanie výstrojových náležitostí, druhy vojenskej rovnošaty, výstrojových súčiastok, špecifických znakov vojenskej rovnošaty, ich nosenie a používanie a nosenie vojenských medailí a vojenských odznakov.

8 ZNAK AKO SYMBOL VOJENSKÉHO ÚTVARU

POZNÁMKY

Znak je symbolom vojenského útvaru predstavuje trvalé farebné znamenie na štíte, vytvorené podľa heraldických pravidiel, určené na identifikovanie jeho nositeľa.

Znak sa umiestňuje na rubovej strane bojovej zástavy, nosia ho príslušníci vojenského útvaru na vojenskej uniforme.³⁵ Je jedným zo spoľahlivých rozlišovacích prvkov, ktorý nemá len identifikačnú výpovednú úlohu, t. zn. „vypovedať“, z ktorého útvaru alebo jednotky je ten ktorý vojak, ale taktiež vytvárajú určitú spolunáležitosť s tradíciami útvaru. Okrem iného znak v priznanej podobe sa používa aj na bojovej a dopravnej technike vrátane lietadiel, na obaloch kroník a pamätných kníh, na obaloch významnejších dokumentov.

Pri tvorbe znakov v rezorte ministerstva obrany sa uplatňujú všeobecné heraldické pravidlá.³⁶

Pri tvorbe vojenskej symboliky (najmä znakov) sa ukázalo, že niektoré národné, ako aj vojenské symboly, napr. meč a štít,³⁷ majú svoju historickú výpovednú a výchovnú hodnotu. Najdôležitejšou súčasťou znakov sa stal štít. Používaný štít vo všetkých jeho formách, v ktorých sa objavuje ako jeden z ich hlavných symbolov, vyjadruje obranu Slovenskej republiky pred nebezpečenstvom.

V priebehu tvorby a vývoja tvaru znakov sa vychádzalo z celej plejády heraldických štítov³⁸. Postupne sa „vykryštalizovali“ tvary štítov, ktoré sa stali základom pre ich tvorbu v armáde.

(Podľa ods. 1 § 16 citovaného výnosu vojenské medaily alebo ich stužky sa nosia na vojenskej rovnošate nad ľavým náprsným vreckom po zapožičaných alebo udelených štátnych vyznamenaniach v tomto poradí:

- a) Za statočnosť,
  - b) Za vernosť Ozbrojeným silám Slovenskej republiky, a to najvyšší udelený stupeň,
  - c) Za službu v mierových pozorovateľských misiách, a to najvyšší udelený stupeň,
  - d) Za humanitárnu pomoc,
  - e) Pamätná medaila za účasť vo vojenskej operácii,
  - f) Pamätná medaila ministra obrany Slovenskej republiky, a to najvyšší udelený stupeň,
  - g) Pamätná medaila náčelníka Generálneho štábu Ozbrojených síl Slovenskej republiky, a to najvyšší udelený stupeň,
  - h) Medaila vojenského obranného spravodajstva,
  - i) Medaila vojenskej spravodajskej služby,
  - j) Medaila Vojenskej kancelárie prezidenta Slovenskej republiky,
  - k) Medaila Vojenskej polície,
  - l) ostatné medaily, ktoré udeľuje minister podľa § 137 ods. 3 zákona).
3. Československé vojenské medaily udelené od 25. februára 1948 do 15. októbra 1990 sa nosia v poradí, akom boli nosené v uvedenom období.

Poznámka: Nosenie týchto už udelených vyznamenaní je aj na rozhodnutí každého profesionálneho vojaka.

35) *Smernice Ministerstva obrany SR – zásady nosenia vojenskej uniformy.*

36) Vrteľ, L.: *Osem storočí Slovenskej heraldiky.* Martin : Matica slovenská, 1999.

37) Štít – vojenská súčasť ochrannej výzbroje; záštita proti sečným, úderným a bodným zbraňam. V začiatkoch štít slúžil na ochranu bojovníka pred sečnými a bodnými zbraňami a na jeho zreteľné rozlíšenie. Štít bol nositeľom vyobrazeného znamenia a správy a vystihovalo meno nositeľa znaku. Z historického hľadiska štít všeobecne symbolizuje obranu a ochranu pred nebezpečenstvom.

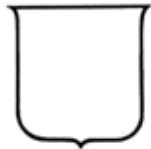
38) Vrteľ, L.: *Osem storočí Slovenskej heraldiky.* Martin : Matica slovenská, 1999. Štít od vzniku sa postupne tvarovo vyvíjal. Vývojom vznikli rôzne druhy štítov, ktoré odrážajú historické obdobie, v ktorom vznikli. Tak napríklad: románsky štít, gotický, ranogotický, poľský renesančný a barokový štít, anglický empírový štít a ďal.

POZNÁMKY

Ide najmä o tieto historické dobové štíty:

- predheraldický štít, ktorý bol mandľového tvaru ,
- ranogotický štít – trojuhlový ,
- neskorogotický štít – polkruhový štít.

Postupne sa „udomácnili“ ďalšie tvary, a to: kruhový a oválny.

Obrázok 23a: Empírový štít

Obrázok 23b: Polkruhový štít

Obrázok 23c: Trojuhlový štít

Za základ grafického stvárnenia meča, zobrazovaného v znakoch Armády Slovenskej republiky (ozbrojených síl), sa vzal štylizovaný artefakt veľkomoravského meča, ktorý patril veľmožovi z Blatnice v Turci.³⁹

Obrázok 24: Rukoväť meča z Blatnice, ktorá pochádza z archeologického nález z Turčianskej Blatnice (prvá polovica 9. storočia)

39) Meč je chladná pobočná zbraň určená na seknutie a bodnutie. Patril k najdôležitejším zbraňam bojovníka bojujúceho na koni. Bojovník nosil meč zavesený na opasku, pešiáci ich niekedy nosily zavesené krížom cez chrbát. Nosil sa zasunutý v drevenej pošve. Vo svojej vojenskej forme sprevádza človeka už od najstarších čias. Vo forme symbolu sa často spomína predovšetkým v Biblii. Preto je meč v našom povedomí od nepamäti zapísaný nielen ako symbol vojenstva, ale aj ako symbol práva. Pre svoju účinnosť a ovládateľnosť sa meč veľmi rýchlo stal výhradne vojenskou zbraňou. Postupne sa meč stal jedným z odznakov – symbolov panovníckej moci (vedľa koruny a ríšskeho jablka). Meč bol súčasťou korunovačných klenotov jednotlivých kráľovstiev a cisárstiev. Jeho podoba s krížom predstavovala to, že ním boli pasovaní rytieri. Z hľadiska heraldiky je meč štítové znamenie. Meč od najstarších čias predstavuje jednu zo základných chladných historických zbraní, ktorý sa postupne stal symbolom vojenstva, veliteľstva a moci.

Blatnický meč má dvojsečnú čepel, jeho rukoväť je vybavená záštitou a ukončená trojdielnou, skvostne zdobenou hlavicou. Zdobená je geometrickými vzormi striedajúcimi sa s motívom ľudských masiek. Rukoväť je dekorovaná technikou plátovania a tuzovania železa zlatom a striebrom. Tuzovanie je umelecko-remeselná technika, pri ktorej sa za studena vbíja do kovu iný, farebne odlišný kov. Meč je pravdepodobne západoeurópskeho pôvodu. Viac podobných exemplárov bolo nájdených v severských krajinách. Tvarom sa odlišuje od zakrivených avarsých a staro-maďarských šablí. Pre skutočnosť, že nálezy tohto typu meča sú v strednej Európe ojedinelé, je pravdepodobné, že bol získaný na trhu alebo na bojisku ako vojnová korisť a nebol vyrobený domácimi remeselníkmi. Pre svoju nákladnú a bohatú dekoráciu bol iste veľmi drahý a takú zbraň si mohol opatriť len zámožný jedinec (niektoré zdroje hovoria o meči veľmoža). O rozšírenie meča medzi slovanskými bojovníkmi svedčia písomné správy i archeologické nálezy.

Blatnický meč je pre Ozbrojené sily Slovenskej republiky ich hlavným symbolom. Prostredníctvom symboliky obnaženého meča vyjadruje rešpekt a vojenskú silu, ktorú ozbrojené sily predstavujú ako atribút zvrchovanosti, nezávislosti a suverenity Slovenskej republiky. Tri meče v znaku ozbrojených síl pripomínajú veľkomoravskú legendu Svätoplukových prútov.

Na prelome rokov 2003 – 2004 sa pri výtvarnom zobrazovaní znakov (medailí) vo vojenskej symbolike začala používať ako symbol jedna z historických slovanských jednoduchých zbraní tzv. „sekera bradatica“.⁴⁰ Armáda Slovenskej republiky (ozbrojené sily) tak nadväzuje na tradície prvého slovanského štátneho celku na našom území.

Obrázok 25: Blatnický meč (replika vyhotovená Mgr. Art. Petrom Valachom podľa predlohy meča z archeologického nálezu z Turčianskej Blatnice)

Obrázok 26: Bradatica – moravsko-slovanský typ sekery (replika vyhotovená Mgr. art. Petrom Valachom)

40) Bradatica – moravsko-slovanský typ sekery. Menej majetní bojovníci nepoužívali v boji meč, ale pravdepodobne najrozšírenejšiu zbraň veľkomoravských bojovníkov – bojovú sekeru. Jedná sa o špecializovaný vojnový nástroj, skonštruovaný iným spôsobom ako pracovný nástroj. Od pracovnej sekery sa odlišovala i technickým zdokonalením ostria.

Bojová sekera má list čepele pretiahnutý do tvaru pripomínajúceho klenutú bradu (od toho je odvodený názov). Horná strana listu je rovná, ostrie je vytvarované do oblúka. Takto existovala vo forme pre boj pešiaka a jazdca, líšila sa len dĺžkou násady. Bola dobre ovládateľná, úder sekerou bol v rukách skúseného bojovníka razantnejší ako mečom, lebo ťažisko bolo na konci, zatiaľ čo hmotnosť meča je rozložená na celú jeho dĺžku. Napriek tomu sa však meču nevyrovnala, pretože bola ťažkopádnejšia, rýchlo unavovala ruku bojovníka a drevená násada pri stretnutí s mečom sa mohla zlomiť. Listy čepeľí boli niekedy ozdobované leptaním a ďalšími technikami zdobenia kovov. Bradatica bola výrobkom miestnych kováčov.

POZNÁMKY

Vývoj a celková kvalita znakov prešla od vzniku vojenskej symboliky Armády (ozbrojených síl) Slovenskej republiky niekoľkými kvalitatívnymi vývojovými etapami. Na jednotlivých vybraných znakoch s krátkou charakteristikou je možné vidieť, ako sa podarilo uplatňovať všeobecné pravidlá heraldiky a prijaté špecifické zásady pri ich tvorbe (zvlášť postupné používanie heraldických štítov, umiestňovanie jednotlivých znamení a pod.). Biatnícky meč a sekera bradatica sa stali dominantnými prvkami v hlavných symboloch ministerstva obrany Slovenskej republiky a Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

V prílohe č. 1 sa nachádzajú vybrané znaky vojenských útvarov, škôl a zariadení rezortu ministerstva obrany Slovenskej republiky a Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Na týchto príkladoch je možno vidieť ako a akým spôsobom sa uplatňovali niektoré zásady a pravidlá heraldiky pri tvorbe znakov (tvar štítov, výber a množstvo figúr v štíte a používanie ďalších špecifických prvkov, typických pre vojenstvo), ktoré boli postupne prijímané v rámci rezortu ministerstva obrany.

V Ozbrojených silách Slovenskej republiky sú zavedené vojenské rovnošaty profesionálnych vojakov: rovnošata služobná, spoločenská a poľná, a zároveň aj označenie vojenských hodností profesionálnych vojakov na týchto rovnošatách.

Obrázok 27: Hodnostné označenie Ozbrojených síl Slovenskej republiky od 1.1.2003

Ďalšie druhy vojenskej symboliky, a to vojenské odznaky rukávové, rozlišovacie znaky druhov vojsk a služieb, jednotlivé časti hodnostného označenia navonok dotvárajú komplexný obraz príslušníkov Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

Obrázok 28: Rozlišovacie znaky druhov vojsk a služieb Ozbrojených síl Slovenskej republiky od roku 1993

Stav a úrovnë ich odbornosti a profesionality v jednotlivých zložkách a službách prezentujú odznaky špecialistov ozbrojených síl, letectva a protivzdušnej obrany a padákových odborníkov letectva, ako aj odznaky vycvičenosti Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

9 ZÁVER

História a prax potvrdili, že vojenská symbolika sa pozitívne podieľala na vytváraní predpokladov na formovanie pevného morálneho ducha, hrdosti na príslušnosť k svojej jednotke, k vojenskému útvaru, zariadeniu, k vojenskej škole (k jednotlivým hlavným druhom vojsk – tankovému, mechanizovanému, spojovaciemu, ženijnému atď.), zložkám Ozbrojených síl Slovenskej republiky (pozemným silám, vzdušným silám, silám výcviku a podpory), teda rezortu ministerstva obrany ako celku.

Vojenská symbolika Slovenskej republiky je bohatá, rôznorodá a má vo svojej tvorbe určitý systém, je čitateľná a plní predovšetkým aj identifikačnú funkciu.

Vojenská symbolika bola a zostane neoddeliteľnou súčasťou života rezortu ministerstva obrany a najmä Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Ich príslušníci prezentujú symboliku vzájomne medzi sebou, pred celou spoločnosťou, ale i pred príslušníkmi zahraničných armád a pred verejnosťou iných štátov, s ktorými prichádzajú.

POZNÁMKY

Príloha 1

Vybrané znaky vojenských útvarov, škôl a zariadení rezortu Ministerstva obrany Slovenskej republiky a Ozbrojených síl Slovenskej republiky**Ministerstvo obrany Slovenskej republiky**

Tri meče symbolizujú jeden z hlavných silových rezortov – ministerstvo obrany. Pripomínajú veľkomoravskú legendu o Svätoplukových prútoch svornosti. Štátny znak symbolizuje ústredný orgán štátnej správy. Veniec z lipových listov a kvetov predstavuje národný strom. Dve stuhy sú ukončené zástrihom v tvare lastovičieho chvosta. Na stuhách sú nápisy: na hornej – SLOVENSKÁ REPUBLIKA a na dolnej – MINISTERSTVO OBRANY.

Ozbrojené sily Slovenskej republiky

Tri meče charakterizujú prostredníctvom symboliky obnažených mečov Ozbrojené sily Slovenskej republiky. Štátny znak je jedným zo štátnych symbolov Slovenskej republiky. Meče pripomínajú veľkomoravskú legendu o Svätoplukových prútoch. Meče a štátny znak Slovenskej republiky sú obopäté vencom z lipových lístkov a štyroch kvetov rozmiestnených po vonkajšom obvode. Veniec z lipových lístkov a kvetov vnáša do znaku lipu ako národný strom.

Mnohonárodná česko-poľsko-slovenská brigáda

Strieborný kamzík so zlatými rohmi a kopytami stojí v červenom oválnom štíte s modrou päťou. Kamzík ako symbol brigády predstavuje zviera žijúce vo všetkých troch krajinách. Nepatrí medzi dravcov, ale disponuje odvahou, statočnosťou, šikovnosťou a schopnosťou získať si rešpekt.

Vojenský historický ústav Bratislava

Vztýčený meč symbolizuje príslušnosť k Ozbrojeným silám Slovenskej republiky. Štátny znak Slovenskej republiky zvyrazňuje celoštátnu pôsobnosť ústavu v oblasti vojenskej histórie, vojenského archívnictva a vojenského múzejníctva. Rotulus (zvitok) symbolizuje uchovávanie najstarších písomných pamiatok, spracovávanie a odovzdávanie poznatkov o vojenskej histórii. Rotulus v kombinácii s mečom a štítom tvoria základnú výzbroj a výstroj stredovekého posla, v prenesenom význame posla poznania. Vavrínové ratolesti symbolizujú mierový charakter činnosti pracoviska, ako aj víťazstvo poznania. Po obvode v hornej časti obruby je názov ústavu, v dolnej časti názov posádky dislokácie jeho riaditeľstva.

Vojenský výcvikový priestor Lešť

Obsah znaku vychádza z dochovanej pečate vysídlenej obce Turie Pole, na území ktorej sa vojenský výcvikový priestor nachádza. V znaku je niekoľko lieskových vetvičiek, ktoré vyrastajú z malých kopčekov zeme. Vytvárajú lieskový ker, ktorý je typický pre tento priestor. Po obvode v hornej časti medzikružia je názov vojenského výcvikového priestoru a v dolnej časti je miesto jeho dislokácie.

Generálny štáb Ozbrojených síl Slovenskej republiky

Vztýčené obnažené tri meče charakterizujú silu, ktorú ozbrojené sily predstavujú. Ich velenie odborne, organizačne a technicky zabezpečuje generálny štáb. Štátny znak označuje Ozbrojené sily Slovenskej republiky. Tri meče pripomínajú veľkomoravskú legendu o Svätoplukových prútoch. Veniec z lipových lístkov a kvetov vnáša do znaku lipu ako národný strom. Po obvode v medzikruží je nápis GENERÁLNY ŠTÁB OZBROJENÝCH SÍL SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

POZNÁMKY

Pozemné sily Ozbrojených síl Slovenskej republiky

Znak je vytvorený z vavrínovej a lipovej ratolesti. Na ratolestiach je umiestnený hlavný motív znaku: skrížená šabľa s puškou. Predstavujú hlavné symboly pešieho vojska, ktoré je predchodcom pozemného vojska. V hornej časti sa nachádza štátny znak Slovenskej republiky. V spodnej časti znaku je stuha, so zástrihom v tvare lastovičieho chvosta, vlnovito zahnutá do vnútra znaku, na ktorej je umiestnený názov „Pozemné sily“.

Rukávový znak

služobnej rovnošaty pre Pozemné sily Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

Spoločný znak 1. česko-slovenského práporu KFOR

Červený kruh symbolizujúci jednotu, súdržnosť a silné puto vzťahu je šikmo delený, čím sa vytvorili dve polia, do ktorých sú umiestnené symboly: korunovaný dvojchvostý lev – národný symbol Českej republiky, modré trojvršie s bielym dvojramenným krížom – národný symbol Slovenskej republiky. Tieto symboly vyjadrujú spojenie a vytvorenie spoločnej jednotky na plnenie spoločných úloh v mierovej operácii pod velením NATO.

1. letecká základňa Sliač

Orlica s rozťahnutými krídlami je symbolom letectva a vychádza tak z historického, ako aj súčasného pilotného odznaku letectva Armády Slovenskej republiky. V spodnej časti znaku sú tri dubové stromy, symbolizujúce pôvodné pomenovanie vojenského letiska z roku 1942, ktoré sa preslávilo v období Slovenského národného povstania. Po obvode v medzikruží je v hornej časti názov leteckej základne, v spodnej časti názov miesta jej dislokácie s historickým názvom letiska.

Vojenská letecká akadémia gen. M. R. Štefánika Košice

Kruhovito rozťahnuté zlaté krídla sovy tvoria hlavný motív znaku. Sova symbolizuje múdrosť a zvyrazňuje vzdelávací charakter vojenskej akadémie. Krídla v spojitosti s mečom predstavujú prípravu personálu vojenského letectva. Pod hrotom meča je skratka názvu inštitúcie - VLA. Sova svojimi ušami tvorí záštitu meča. Pod ňou je umiestnený erb mesta Košice, ktorý zakrýva hlavicu meča. Nad mestským erbom je vytvorený polkruh z desiatich lipových lístkov symbolizujúcich národný strom.

Školiace a výcvikové stredisko pozemného vojska Martin

Centrálne kompozíciu tvorí meč, ktorý drží ruka vo vztýčenej polohe – symbol veliteľa. V pozadí je štylizované koleso. V hlave štítu je skratka názvu strediska s miestom jeho dislokácie.

**Veliteľstvo síl výcviku a podpory
Ozbrojených síl Slovenskej republiky**

Štvrtý ranogotický štít obsahovo vyjadruje podriadenosť štyroch veliteľstiev: 1. veliteľstvo výcviku (meč držaný v ruke vo vztýčenej polohe, v pozadí je štylizované koleso). 2. spojovacia brigáda (rozlišovacie označenie spojovacieho vojska – rozprestreté včelie krídla a ruža so šípom z erbu Ružomberka). 3. veliteľstvo logistiky (písmeno L – znak Logistiky). 4. veliteľstvo posádky Bratislava (prvok zo znaku Posádkového veliteľstva Bratislava). Každé z nich plní osobitné úlohy. Štátny znak ako srdcový štít symbolizuje, že síly výcviku a podpory sú jednou zo zložiek Ozbrojených síl Slovenskej republiky. V hlave zadného štítu je názov veliteľstva.

POZNÁMKY

Mechanizovaný prápor Trebišov

Strážny pes v hornej časti štítu symbolizuje stmelenosť, súdržnosť kolektívu (svorky), odvahu, rýchlosť a vytrvalosť v našich zemepisných šírkach. Tento symbol je historicky spätý s 10. hraničným práporom (1923 – 1936), ktorý tvoril základ súčasného útvaru. V dolnej časti štítu je erb mesta Trebišov. Použité prvky sa vzájomne dopĺňajú a vhodným spôsobom vyjadrujú charakter mechanizovaného práporu a jeho spätosť s mestom Trebišov.

Mechanizovaná brigáda Prešov

Rysostroidakosymbol vyjadruje paralelu medzivlastnosťami zvierat a bojovými vlastnosťami mechanizovanej brigády, ako sú rýchlosť, pružnosť, sila, vytrvalosť, odvaha. Dolnú polovicu štítu tvorí erb mesta Prešov, kde sa nachádza veliteľstvo brigády. V hlave štítu je názov zväzku a miesto jeho dislokácie.

Armádne výtvarné štúdio Bratislava

Znak v pomere strán 2 : 1 je tvorený z troch písmen „AVŠ“ – skratky prvých písmen názvu inštitúcie – Armádne výtvarné štúdio. Písmeno „V“ v centrálnej časti znaku je štylizované a predstavuje expresívne, štetcom namalovaný znak semanticky zodpovedajúci zameraniu činnosti štúdia. V spodnej časti znaku je uvedená skratka rozvedená.

Vojenská duchovná a náboženská služba

Kríž, hlavný symbol kresťanstva, označuje príslušnosť ku kresťanským cirkvám. Má teologický význam, vyjadruje spásu človeka, ku ktorej duchovní v armáde oslovujú veriacich vojakov a ľudí dobrej vôle. Štátny znak Slovenskej republiky identifikuje príslušnosť duchovnej a náboženskej služby k Armáde Slovenskej republiky. Desiat lipových listov symbolizuje desať Božích prikázaní, ktoré sú základným atribútom kresťanskej morálky, ktorú duchovní v armáde majú za cieľ napomáhať upevňovať a zveľaďovať.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

POZNÁMKY

1000 uniforem : Světové vojenské uniformy od počátků po dnešek. Praha : Nakladatelství Svojtka&Co, 2008. 336 s. ISBN 978-80-735297-3-4.

CSÉFALVAY, F. a kol.: *Vojenské dejiny Slovenska - V. zväzok (1939-1945).* 1. vyd. Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2008. 287 s. ISBN 978-80-89169-16-0.

Heraldika na Slovensku. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri Matici Slovenskej, 1997. 260 s. ISBN 80-967709-4-2.

KLEIN, B. - RUTTKAY, A. - MARSINA, R.: *Vojenské dejiny Slovenska - 1. diel : Stručný náčrt do roku 1526.* Bratislava : Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, 1994. 184 s. ISBN 80-967113-1-8.

Malá slovenská encyklopédia. Bratislava : Encyklopedický ústav SAV : Goldpress Publishers, 1993. 822 s. ISBN 80-85584-12-3.

MARCINKO, J. - JIROUŠEK, A.: *Slovenské rady, významenania, čestné odznaky.* 1. vyd. Košice : Agentúra SÁŠA, 2002. 110 s. ISBN 80-967096-7-4.

NOLČ, J.: *Československá armáda za první republiky.* Brno : Computer Press, a. s., 2007. 104 s. ISBN 987-80-251177-4-3.

PURDEK, I. – ZELIZŇÁK, P. a kol.: *Vojenská symbolika Slovenskej republiky.* Bratislava : Magnet Press Slovakia, 2006. 180 s. ISBN 80-89169-09-0.

Rozkaz ministra obrany č. 28/1994, príloha 1. Smernice na výber názvov, sviatkov, symboliky a na utváranie tradícií vojenských zväzkov, útvarov, škôl a zariadení Armády SR.

Rozkaz ministra obrany č. 3/1997. Zriadenie a zavedenie vojenských zástav v rezorte ministerstva obrany Slovenskej republiky.

Rozkaz ministra obrany č. 70/1997. Smernice na výber vojenskej symboliky a priznávanie názvov vojenským telesám.

SEGEŠ, V. a kol.: *Slovensko - Vojenská kronika.* Bratislava : Perfekt, 2007. 200 s. ISBN 978-80-8046-381-6.

Smernice Ministerstva obrany Slovenskej republiky č.11/2005 a č. 10/2006 o vojenskej symbolike v znení neskorších predpisov.

SVOBODA, O. a kol.: *Stručný slovník vojenství.* 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1984. 374 s.

POZNÁMKY

ŠKVRNDA, F. Vojenská organizácia ako sociálne prostredie vedenia ľudí. In: *Vedenie ľudí II : Sociálne skupiny vo vojenskej organizácii (študijné texty pre účastníkov korešpondenčného kurzu z vojenskej sociológie)*. Bratislava : Vysoká vojenská pedagogická škola, 1991. 134 s.

Vojenské dějiny Československa - 3. díl. Praha : Naše vojsko, 1987. 581 s.

Vojenské uniformy a výstroj : Obrázkový slovník. Bratislava : Slovart, a. s., 1995. 64 s. ISBN 80-7145-153-3.

Vojenský predpis Zák-3. Vnútorý poriadok Ozbrojených síl Slovenskej republiky.

VRTEL, L.: *Heraldická terminológia*. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri Matici slovenskej, 2003. 193 s. ISBN 80-968717-0-0.

VRTEL, L.: *Heraldická terminológia*. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri Matici slovenskej, 2009. 460 s. ISBN 978-80-97010196-0-0.

VRTEL, L.: *Osem storočí Slovenskej heraldiky*. Martin : Matica Slovenská : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť, 1999. 296 s. ISBN 80-7090-490-9.

Výnos Ministerstva obrany Slovenskej republiky zo 16. augusta 2007 č. SEOPMVL-80-44/2007-OdL o určení stupňov vojenských medailí a tried vojenských odznakov a podmienkach ich udeľovania.

Výnos Ministerstva obrany Slovenskej republiky zo 16. decembra 2009 č. SEOPMVL-20-49/2009-OdL, ktorým sa ustanovuje poskytovanie výstrojových náležitostí, druhy vojenskej rovnošaty, výstrojových súčastok, špecifických znakov vojenskej rovnošaty, ich nosenie a používanie a nosenie vojenských medailí a vojenských znakov

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 3/1993 Z. z. o zriadení Armády Slovenskej republiky.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 63/1993 Z. z. o štátnych symboloch Slovenskej republiky a ich používaní v znení zákona č. 240/1994 Z. z. a zákona č. 273/1996 Z. z.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 321/2002 Z. z. o ozbrojených silách Slovenskej republiky.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 346/2005 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov Ozbrojených síl Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

ĎALŠIA ODPORÚČANÁ LITERATÚRA**POZNÁMKY**

GOSIOROVSKÝ, I.: *K vývoju slovenskej vojenskej symboliky*. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri Matici slovenskej, 1997. S. 176-183.

GRAUS, I.: *Rádová symbolika a jej aplikácia v heraldickej tvorbe*. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri Matici slovenskej, 1997. S. 100-114.

HAUTOVÁ, L. - VRTEL, L. (zost.): *Občianska heraldika*. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri Matici slovenskej, 2002. 139 s. ISBN 80-968717-2-2.

LÖRINČÍKOVÁ, S.: *Vyznamenania, rady a dekorácie v zbierkach Slovenského národného múzea – Múzea Betliar*. Betliar : SNM – Múzeum Betliar, 2009. 87 s. ISBN 978-80-806021-9-2.

PAVLÍK, S.: *Vyznamenania a čestné odznaky Tretej ríše II*. Martin : Kozák - Press, 2009.

SEDLÁČEK, P.: *Vývoj heraldickej symboliky Českého štátu*. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri Matici slovenskej, 1997. S. 243-249.

SOKOLOVSKÝ, L.: *Erb ako predmet a zdroj historického poznania*. Martin : Slovenská genealogicko-heraldická spoločnosť pri Matici slovenskej, 1997. S. 20-35.

TÉMY PRE VEDENIE ZÁVEREČNEJ DISKUSIE

1. Charakteristika symbolu a vojenskej symboliky.
2. Obsah hlavnej vojenskej symboliky a ostatnej vojenskej symboliky.
3. Štátne symboly Slovenskej republiky.
4. Bojová zástava útvaru.
5. Najvyššie vojenské vyznamenania.
6. Rezortné vyznamenania (medaily, odznaky).
7. Dominantné prvky v hlavných symboloch MO SR a OS SR.